

Kulturutskottet

Statsrådets utbildningspolitiska redogörelse

INLEDNING

Remiss

Statsrådets utbildningspolitiska redogörelse (SRR 1/2021 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för betänkande och till framtidsutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- framtidsutskottet FrUU 4/2021 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- kanslichef Anita Lehtikainen, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Petri Haltia, undervisnings- och kulturministeriet
- generaldirektör Olli-Pekka Heinonen, Utbildningsstyrelsen
- direktör Anni Miettunen, Utbildningsstyrelsen
- jurist Laura Francke, Utbildningsstyrelsen
- jurist Merike Helander, Barnombudsmannens byrå
- överinspektör, enhetschef Satu Kilpinen, Regionförvaltningsverket i Södra Finland
- direktör Sanna Puura, Regionförvaltningsverket i Södra Finland
- forskarprofessor Tuomas Pekkarinen, Statens ekonomiska forskningscentral
- utbildningsdirektör Seija Karvonen, yrkesinstitutet Luovi
- programdirektör Jouni Kangasniemi, programmet Education Finland
- direktör Torbjörn Sandén, Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi och Yrkeshögskolan Novia
- direktör Jaakko Kurhila, Helsingfors universitet
- professor Kirsti Lonka, Helsingfors universitet
- enhetschef Hannele Seppälä, Nationella centret för utbildningsutvärdering
- professor Jussi Välimaa, Pedagogiska forskningsinstitutet, Jyväskylä universitet
- överdirektör Riitta Maijala, Finlands Akademi
- direktör Paula Tuovinen, Centret för konstfrämjande
- direktör Juha Kaskinen, Centret för framtidsforskning, Åbo universitet
- landskapsdirektör Asko Peltola, Södra Österbottens förbund
- ledande expert Venla Bernelius, Helsingfors stad

Betänkande KuUB 19/2021 rd

- samkommunsdirektör Antti Lahti, SASKY koulutuskuntayhtymä
- chef för undervisnings- och kulturärenden Terhi Päivärinta, Finlands Kommunförbund
- samkommunsdirektör Ilkka Fritius, samkommunen Vaalijalan kuntayhtymä
- direktör Marjo Mäenpää, Det kulturpolitiska forskningscentret Cupore
- specialistpsykolog i neuropsykologi, PsL Johanna Nukari, Stiftelsen för Rehabilitering, Centret för stöd för inläring
- ledande expert Emmi Venäläinen, Akava ry
- verksamhetsledare Petri Lempinen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- verkställande direktör Veli-Matti Lamppu, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- verksamhetsledare Henrika Nordin, Bildningsalliansen rf
- expert Mikko Vieltojärvi, Finlands näringsliv rf
- verksamhetsledare Sarianna Reinikainen, Erilaisten Oppijoiden Liitto ry
- ordförande Alexandra Wegelius, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- ordförande Sannasirkku Autio, Medborgarinstitutens förbund MiF
- ordförande Mira Kumpula, Skolkuratorer rf
- generalsekreterare Rosa Meriläinen, Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- sakkunnig i kompetensutveckling Sanja Mursu, Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivarna KT
- verksamhetsledare Ilmi Villacís, Lukukeskus-Läscentrum ry
- direktör Marjo Hannukkala, MIELI Psykisk Hälsa Finland rf
- utredningschef Tuuli Pitkänen, Ungdomsforskningssällskapet rf
- utbildningspolitisk chef Jaakko Salo, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- forskningssamordnare Tuomo Suhonen, Forskning om arbete och ekonomi LABORE
- expert Tuomas Ylitalo, Arbetsgivarna för servicebranscherna PALTA rf
- ordförande Jukka Heikkilä, Professorsförbundet
- direktör Laura Rissanen, Bildningsarbetsgivarna rf
- specialsakkunnig Aleksu Kalenius, SOSTE Finlands social och hälsa rf
- utbildningspolitisk expert Riina Nousiainen, STTK rf
- ordförande Jutta Vihonen, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- chef för utbildnings- och sysselsättningsfrågor Mikko Heinikoski, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- Senior Advisor Tapio Huttula, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- projektchef Helena Mustikainen, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- ledande expert Sinimaaria Ranki, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- ordförande Helena Ahonen, Finlands Folkhögskolförening rf
- generalsekreterare Tuija Österman, Finlands Sommaruniversitet rf
- ordförande Emilia Uljas, Finlands Gymnasistförbund rf
- expert på politisk påverkan Katja Asikainen, Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf
- chef för samhällsrelationer Toni Ahva, Finlands Olympiska Kommitté rf
- intressebevakningssamordnare Emma Holsti, Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- högskolepolitisk sakkunnig Anniina Sippola, Finlands studerandekårers förbund - SAMOK rf
- vice ordförande Jari Lipsanen, Finlands Psykologförbund rf
- verksamhetsledare Ulla Siimes, Finlands Föräldraförbund rf
- verksamhetsledare Tanja Risikko, Finlands universitetsrektors råd UNIFI rf
- utbildningspolitisk expert Jani Kykkänen, Finlands studentkårers förbund FSF rf

Betänkande KuUB 19/2021 rd

- utbildningsexpert Marja Vartiainen, Företagarna i Finland rf
- verksamhetsledare Viivi Seirala, Förbundet för grundläggande konstundervisning i Finland rf
- vice ordförande, Musikvetenskapliga sällskapet i Finland rf Tuire Ranta-Meyer, Delegationen för konstforskarsällskap
- ordförande Maija S. Peltola, Tieteentekijöiden liitto ry
- generalsekreterare Nina Luukkainen, Urheiluopistot ry
- ordförande Sari Kokko, Handikappforum rf
- ordförande Björn Wallén, Fritt Bildningsarbete rf
- ordförande Santeri Palviainen, Förbundet för undervisningssektorn vid universiteten YLL rf
- chef för Björneborgs universitetscenter Tarmo Lipping, Universitetscentrens samarbetsforum
- professor Jani Erola
- professor Jari Lavonen
- docent, politices doktor Mari K. Niemi
- utredningsperson Gun Oker-Blom
- specialistläkare i barnpsykiatri, medicine doktor Jari Sinkkonen
- professor Auli Toom
- professor (emeritus) Jouni Välijärvi
- Helsingfors universitets normalskola i Vik, eleverna i klass 4c
- Helsingfors universitets normalskola i Vik, eleverna i klass 7b.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- justitieministeriet
- finansministeriet
- arbets- och näringsministeriet
- social- och hälsovårdsministeriet
- sametinget
- Jämställdhetsombudsmannens byrå
- Diskrimineringsombudsmannens byrå
- Svenska Finlands folkting
- Statens idrottsråd
- Statens ungdomsråd
- Studentexamensnämnden
- Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Karelen
- Folkpensionsanstalten
- Delegationen för romska ärenden
- Pellervon taloustutkimus PTT
- Elinkeinoelämän Oppilaitokset EOL ry
- FDUV Förbundet de utvecklingsstördas väl
- Finlands Svenska Lärarförbund FSL rf
- Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry
- arbetsgruppen Hållbar skola
- Mannerheims Barnskyddsförbund
- Centralförbundet för Mental Hälsa rf
- Specialister för undervisnings- och bildingsväsendet Opsia rf
- Pro Lukio ry
- Ledare för Yrkesutbildningen i Finland rf

Betänkande KuUB 19/2021 rd

- Suomen Lähilukioyhdistys ry
- Finlands Lärarstuderandes Förbund SOOL
- Finlands rektorer rf
- Talous ja Nuoret TAT ry
- Arbetseffektivitetsföreningen rf
- Centraförbundet för de gamlas väl rf
- Privatskolornas Förbund rf
- professor (emerita) Liisa Keltikangas-Järvinen
- professor Veli-Matti Värri.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Inledning

Utskottet fokuserar i sitt betänkande på vissa centrala teman som genomsyrar utbildningssystemet, och lyfter fram exempelvis betydelsen av bildning samt livslångt lärande under människans livscykel och stödet för det. Utskottet lyfter också fram frågor som enligt utskottet inte behandlas tillräckligt i redogörelsen.

Utskottet anser att dess betänkande och den utbildningspolitiska redogörelsen bildar en helhet som planen för verkställande av redogörelsen med sikte på 2040-talets utbildning kommer att bygga på. Parallellt med den utbildningspolitiska redogörelsen har det gjorts en första samlad utredning om utvecklingen av den svenskspråkiga utbildningen, Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder.

Alla utbildningsnivåer och utbildningsformer i vårt utbildningssystem spelar en viktig roll, var för sig och tillsammans med varandra, och förändringarna i omvärlden kräver att de vidareutvecklas. Det är viktigt att utbildningsstrukturerna och finansieringssystemet stöder medborgarnas möjligheter att utveckla sin kompetens och utbilda sig på bästa möjliga sätt.

Redogörelsens ambitiösa mål är att se långt in på 2040-talet när det gäller behovet av utbildning, kompetens, forskning och vetenskap. Det är en utmanande målsättning. På grund av det snabbt föränderliga samhället bör den utbildningspolitiska redogörelsen uppdateras åtminstone varannan valperiod, det vill säga nästa gång senast under perioden 2027—2031.

Av sakkunnigutfrågningen framgår det att intressentgrupperna inom utbildningssektorn anser att de inte i tillräcklig utsträckning har kunnat delta i beredningen av redogörelsen. Den parlamentariska grupp som tillsattes för att utarbeta redogörelsen behandlade inte heller det slutliga förslaget till utbildningspolitisk redogörelse innan den lämnades till riksdagen. Ett så pass betydande och omfattande dokument behöver utarbetas i brett och nära samarbete med utbildningsanordnare, parlamentariska aktörer och utbildningssektorn. Då får man ett så brett stöd som möjligt för målen och åtgärderna. När planen för verkställighet av redogörelsen utarbetas ska utbildningsfältets kompetens utnyttjas på ett mångsidigt sätt.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Allmänt

Statsrådets utbildningspolitiska redogörelse innehåller en vision om att Finland år 2040 har en stark bildningsgrund som bygger på fostran, utbildning, forskning och kultur som håller hög klass och har genomslagskraft. Utskottet betonar att redogörelsen är viktig med tanke på den långsiktiga utvecklingen av Finlands utbildningspolitik. Den föregående utbildningspolitiska redogörelsen är från 2006, och därför behövs det en ny vision för utbildningspolitikens framtida riktning.

Det är ytterst viktigt att skapa en strategisk helhetsbild av de framtida utmaningarna och lösningarna inom utbildningssystemet på längre sikt än under en enskild regeringsperiod. Behovet av en utbildningspolitisk redogörelse skapas också av förändringarna i omvärlden, bland annat av migration och av att åldersklasserna minskar, kompetenskraven förändras och inlärningsresultaten sjunker och differentieras. Centrala drivkrafter för förändringen är också digitaliseringen, internationaliseringen och klimatförändringen. Dessa presenteras utförligt i redogörelsen.

En plan för verkställande av den utbildningspolitiska redogörelsen kommer att utarbetas (s. 14). Vid uppföljningen av verkställandet ska också behovet av finansiering uppskattas som en del av beredningen av planen för de offentliga finanserna. Utskottet anser det vara viktigt att man i verkställighetsplanen beaktar de iakttagelser om utvecklingsbehoven och deras kostnadseffekter som utskottet framför nedan i detta betänkande. Utskottet understryker att utbildningsanordnarna måste kompenseras fullt ut för de nya skyldigheterna.

Utskottet konstaterar att redogörelsen innehåller rätt riktade och motiverade riktlinjer för utveckling av det finländska utbildningssystemet. Redogörelsen identifierar föredömligt de viktigaste smärtpunkterna i vårt utbildningssystem, det vill säga omständigheter som förhindrar att utbildningen utvecklas till en institution som på ett optimalt sätt stöder varje medborgare och hela samhällets utveckling. Redogörelsen är framtidsinriktad i fråga om mål och omfattning och avsikten är att skapa en vision ända fram till 2040.

Trots många förtjänster är redogörelsen inte problemfri. Dess brister kan sammanfattas med mångfalden av mål och den svaga prioriteringen av dem. Redogörelsen saknar tillförlitliga bedömningar av de föreslagna åtgärdernas verkningsfullhet, kostnader och säkerställande av utbildningens kvalitet. Många centrala riktlinjer, såsom stärkande av bildningsgrunden, kontinuerligt lärande, individuella studievägar, fördjupat samarbete mellan läroanstalter, befolkningsprognoserna samt utmaningar i miljö- och klimatfrågor, lyfts fram förtjänstfullt, men riktlinjerna för hur de påverkar utbildningssystemets strukturer, innehåll och verksamhetssätt förblir allmänt hållna. Analysen av orsakerna till de problem som lyfts fram i redogörelsen är delvis bristfällig och därför är det inte alltid klart hur de föreslagna åtgärderna löser problemen. Utskottet anser att bilden av hur den finländska skolan på 2040-talet förhåller sig till dagens läge behöver förtydligas och betonar att de goda och allmänt understödda målen i redogörelsen samt åtgärderna för att uppnå målen kräver tillräckliga resurser.

Utskottet anser att man i redogörelsen också kunde ha granskat eventuella framtidssignaler som utmanar den strategiska visionen i stället för att fokusera på ett enda, eftersträvat framtidsscenario. En sådan granskning skulle ha varit till nytta vid valet och prioriteringen av åtgärderna för

Betänkande KuUB 19/2021 rd

målen i redogörelsen till exempel när statsfinanserna utvecklas ogynnsamt eller när något annat försvårar eller hindrar uppnåendet av målen.

Utbildningens mål är bildning

Utskottet anser det vara bra att man i redogörelsen lyfter fram bildningen som utbildningens mål och som grund för det framtida samhället. Utskottet noterar dock att det ovan nämnda tänkesättet inte får tillräcklig vikt i redogörelsen, eftersom bildningen till många delar definieras som tämligen smal och alltför beroende av samhällets tekniska behov.

Den finländska pedagogiken och utbildningen bygger på en stark kulturhistoria och ett jämlikhetsetos. Kulturens värde och ett jämlikt samhälle utgör både ideal och mål i redogörelsen, men de återspeglar också spänningar och konflikter. Spänningen mellan bildningens egenvärde och dess instrumentella värde genomsyrar hela redogörelsen, med betoning på det instrumentella värdet.

De arbetskrafts- och näringspolitiska målen för utbildningspolitiken framhävs i riktlinjerna. Trots våra nationella särdrag baserar sig redogörelsens utbildningspolitiska linje på en för OECD-länderna gemensam ekonomisk-politisk ideologi, där utbildning framför allt definieras som ett instrument som stöder den ekonomiska tillväxten och har till uppgift att producera mänskligt kapital (human capital) för arbetsmarknadens behov. Detta tänkesätt styrs och regleras av synen på det globala konkurrensläget. Detta syns tydligt redan i redogörelsens aktuella lägesbild och i framtidsvisionen.

Utskottet anser att bildning är ett utbildningsmål i sig, även historiskt sett. Utbildningssystemet har skapats för att sträva efter bildning på individnivå och samhällsnivå. Bildning hör till mänskligheten i samma grad som exempelvis de mänskliga rättigheterna är bestämmande för demokratin.

Ett exempel på vad en bristfällig uppfattning om bildning kan leda till är att finländarnas språkkunskaper minskar trots att samhället behöver ökade språkkunskaper. Utskottet betonar att alla läroämnen ska ha jämlik ställning som en del av bildningen och kompetensen, så att betydelsen av ett enskilt läroämne inte betonas utan grund. I den utbildningspolitiska diskussionen bör man noggrant fundera på vilka konsekvenser våra tidigare och framtida val inom utbildningspolitiken får för den behövliga bredden i vår nationella bildning och för uppskattningen av kulturens olika delområden. Också ur innovations- och produktivitetssynvinkel är det viktigt att trygga en mångsidig bildningsgrund, eftersom de bästa idéer som förnyar produktionen uppstår genom förmågan att fördomsfritt förena skenbart separata kunskapsunderlag med varandra. För detta behövs människor som uppfattar och tänker på världen på olika sätt, men som ändå kan kommunicera sinsemellan.

Bildning är ett värde i sig, och en kontinuerlig diskussion om detta är den viktigaste delen av utbildningens framtidsarbete. Utskottet betonar vikten av att kulturens egenvärde värnas genomgående i hela vårt utbildningssystem och att det beaktas i planen för verkställighet av den utbildningspolitiska redogörelsen.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Jämlikhet inom utbildning och jämställdhet

I den utbildningspolitiska redogörelsen behandlas de olika dimensionerna av den utbildningsmässiga jämlikheten i huvudsak utförligt såväl när det gäller tillträde till och deltagande i utbildning som i utbildningens slutresultat, såsom inlärningsresultat.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid att bedömningen av redogörelsens innehåll ur jämlikhetssynvinkel försvåras av att begreppet jämlikhet används i olika betydelser, som inte alltid framgår tydligt av texten. För tydlighetens skull och för att undvika eventuella missförstånd skulle det ha varit bra om man i redogörelsen använt uttrycket ”jämställdhet” varje gång man hänvisar till jämlikhet mellan kvinnor och män. Det skulle också ha gjort det enklare att identifiera betydelsen av begreppen ”utbildningsmässig jämlikhet” eller ”jämlikhet i deltagandet”. I redogörelsen har man på flera ställen enbart använt uttrycket ”jämlikhet”, vilket gör det svårt för läsaren att med säkerhet veta vilket begrepp man vill hänvisa till med detta begrepp.

Jämlikhet i utbildningen

Utmaningar i fråga om jämlikhet i utbildningen. Enligt utskottet har man i redogörelsen väl identifierat de centrala utmaningar som hänför sig till jämlikhet i utbildningen, såsom den försvagade och differentierade kompetens som den ökande samhällsliga och regionala differentieringen medför, den differentiering av förutsättningarna för ordnande av utbildning som hänför sig till befolkningsutvecklingen och den föränderliga regionstrukturen samt kunskapsskillnaderna mellan elever med invandrarbakgrund i förhållande till den övriga befolkningen. I redogörelsen identifieras tydligt att de centrala utmaningarna i fråga om jämlikhet i utbildningen är allt mångsidigare och allt svårare att lösa enbart med utbildningspolitiska medel och att utmaningarna å andra sidan varierar stort mellan och inom kommunerna. I texten (s. 19) nämns också den regionala differentieringen mellan och inom kommunerna samt vikten av en god elevantagning som ett medel för att strukturera skillnaderna mellan skolorna.

Finlands försämrade och differentierade inlärningsresultat samt de ökade skillnaderna mellan skolorna hänger delvis samman med den allmänna samhällsliga differentieringsutvecklingen, som har en betydande regional dimension. Förutom de geografiskt avlägset belägna regionerna är utmaningen också de svagare områdena i städerna. Riskerna i samband med låg utbildning och med att den går i arv ökar i synnerhet i stadsdelar där risken för utsatthet är större, medan utmaningarna i de geografiskt mest avlägsna regionerna framför allt har att göra med att det blir svårare att ordna utbildning på grund av minskande åldersklasser.

I kapitel 3.1 i redogörelsen beskrivs riskfaktorerna för utbildningsmässig ojämlikhet väl utifrån nationella och internationella forsknings- och utvärderingsresultat. Faktorer som har samband med svaga inlärningsresultat är bland annat låg utbildningsnivå och sysselsättningssvårigheter hos föräldrarna, det vill säga låg socioekonomisk status, invandrarbakgrund, psykosociala problem hos familjerna och eleverna, inlärningssvårigheter och att barnet inte deltar i småbarnspedagogisk verksamhet.

I och med att utmaningarna blir alltmer varierande anser utskottet att lösningen av dem förutsätter samarbete mellan olika förvaltningsområden. Till exempel planläggningen har stor betydelse

Betänkande KuUB 19/2021 rd

för segregationen av daghem och skolor i städerna. I Finland finns det redan nu daghem och skolklasser där största delen av barnen har något annat modersmål än finska eller svenska och där majoriteten av föräldrarna har en låg utbildningsnivå. Differentieringsutvecklingen kan påverkas genom kommunernas bostadspolitiska lösningar och beslut om skolnät.

Det är viktigt att se till att hela befolkningens, även äldre människors, kulturella rättigheter och välbefinnande tryggas. Det bör beaktas i målen för utbildningen, och medborgarfärdigheterna i fråga om beredskap inför alderdomen samt stärkandet av äldre människors digitala färdigheter bör likaså främjas.

I utbildningspolitiska åtgärder ska det nationella kunskapsunderlaget stärkas inte bara i fråga om uppföljningen av tjänsternas kvalitet och jämlikhet utan också i fråga om uppföljningen av de sociala och regionala utgångspunkterna för differentieringen. Vid sidan av de nationella kvalitetskriterierna är det också möjligt att ta fram indikatorer för den socioekonomiska och etniska differentieringen mellan småbarnspedagogikens och skolornas barn- eller elevunderlag. Detta bidrar inte bara till att identifiera åtgärder som minskar segregationen eller enheter som behöver tilläggsstöd, utan också till att rikta resursfördelningen, det vill säga den viktade eller behovsbaserade finansieringen.

Förverkligandet av den utbildningsmässiga jämlikheten är förenat med frågan om lärarsegregation, som behandlas i kapitlet om lärare i detta betänkande.

Finansiellt stöd för att stärka jämlikheten i utbildningen. Differentieringsutvecklingen i bostadsområden och skolor ger en kraftig differentiering av de lokala resursbehoven. I skolor i missgynnade bostadsområden möter man utmaningar av många slag, och till exempel behovet av specialundervisning och elevvård betonas i dessa skolor. I geografiskt avlägset belägna småbarnspedagogiska enheter och skolor framhävs samtidigt de utmaningar som långa avstånd och ordnande av undervisning medför.

Enligt ett sakkunnigyttrande strävar man i flera länder allt starkare efter att svara på de ovan nämnda utmaningarna genom lösningar över förvaltningsgränserna samt genom en viktad, behovsbaserad finansiering. I redogörelsen (s. 19 och 23) identifieras behovet av att reformera finansieringssystemet för att svara på de problem som lyfts fram ovan, så att finansieringen av enheter som arbetar i mer utmanande verksamhetsmiljöer ökas. De finansieringsmodeller för positiv särbehandling eller positiv diskriminering (PD) som för närvarande tillämpas i Finland (bl.a. den nationella jämlikhetspenningen för utbildning, kommunernas lokala finansiering) fördelas inte utifrån en enhetsbaserad segregation, eftersom det inte finns tillräckliga uppföljningsuppgifter som stöder detta behov. Enligt ett sakkunnigyttrande är stödbeloppen också små jämfört med skolornas grundbudget. Nationellt har jämlikhetspengarna uppgått till cirka en procent av de totala utbildningsutgifterna.

Det behov av att utveckla finansieringssystemet som lyfts fram i redogörelsen är motiverat på basis av forskningsrön. Utvecklingen av systemet bör bygga på lämpliga uppföljningsuppgifter och uppföljningsindikatorer. I samband med reformen är det nödvändigt att betona finansieringen så att behoven hos enheter som löper risk för att missgynnas kan identifieras genom forskningsinsatser och så att tillräckliga resurser anvisas dem för att effektivt åtgärda den utbildningsmässiga

Betänkande KuUB 19/2021 rd

ojämlikheten. Utskottet anser att en tillräcklig finansiering också förutsätter att finansieringen är tillräckligt långsiktig.

I redogörelsen har man identifierat behovet av att övergå från en modell som bygger på understöd till en ny modell för basfinansiering eller annan långsiktig utvecklingsfinansiering. Det är viktigt att skapa fungerande mekanismer för att bedöma hur väl finansieringsmodellen fungerar och hur verkningsfull den är.

Utbildningsvägar för personer med funktionsnedsättning

Utskottet välkomnar att rapporten innehåller ett kapitel (3.12) om inläring i fråga om personer med funktionsnedsättning. Kapitlet lyfter också fram kontinuerligt lärande och delaktighet i arbetslivet, eftersom möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta på dessa områden är sämre än för den övriga befolkningen. En högklassig handledning är en väsentlig del av studierna också när det gäller vuxna med funktionsnedsättning. Utskottet betonar att alla elever och studerande har lika rätt att lära sig och utvecklas samt att få det stöd de behöver oberoende av utgångspunkt.

Utskottet anser det vara viktigt att eleverna inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i mån av möjlighet i första hand får gå i sin egen närskola. Ofta är detta möjligt om eleven bara får tillgång till tillräckliga stödåtgärder. Ibland är behovet av tjänster dock så stort att det i närskolor behövs expertis från skolor som kan ge krävande särskilt stöd eller att elevens skolgång förutsätter krävande särskilt stöd.

Särskild uppmärksamhet ska också fästas vid behoven hos invandrare med funktionsnedsättning och språkliga minoriteter. När man talar om språkliga minoriteter måste man också komma ihåg dem som använder teckenspråk som modersmål.

Det är viktigt att se till att stödet för läromedel och lärande är tillgängligt också i fråga om den digitala miljön. Utskottet anser det vara bra att tillgängligheten i vid bemärkelse har beaktats i redogörelsen. Vid sidan av tillgänglighet i den byggda miljön har till exempel den attitydmässiga och sociala tillgängligheten lyfts fram.

Ett sakkunnigyttrande lyfter fram behovet av att utvidga modellen för stöd i tre steg till att omfatta även utbildning på andra stadiet så att den täcker hela läroplikten. Detta stöder effektivt studierna för barn och unga med funktionsnedsättning och andra som behöver stöd, och främjar därigenom delaktigheten i arbetslivet samt minskar också de problem som nämns i redogörelsen när stödet förskjuts från grundskolan till andra stadiet.

Handledningen ska också stödja studerande med funktionsnedsättning i deras val av utbildning. Det förutsätter tillräcklig kompetens att vägleda unga med funktionsnedsättning till lämpliga studieplatser utifrån deras intresse och framtidsplaner.

Enligt redogörelsen mål bör utbildningssystemet utvecklas så att behoven hos studerande med funktionsnedsättning i framtiden kan beaktas allt bättre. I utvecklingsarbetet måste tillräckliga resurser anvisas och de funktionshindrades individuella behov identifieras och beaktas. Det är vik-

Betänkande KuUB 19/2021 rd

tigt att ha nära kontakt med aktörer inom såväl rehabiliteringen som den övriga social- och hälsovården. Härigenom säkerställs det att den studerande får ett högkvalitativt och individuellt stöd också när han eller hon går ut i arbetslivet.

Jämställdhet

Allmänt. Utskottet betonar främjandet av jämställdheten inom all utbildning från småbarnspedagogiken till utbildningen under och efter arbetslivet.

Det är allmänt erkänt att utbildningssystemet är av betydelse för jämställdheten. Statsminister Sanna Marins regering har bland annat i sitt jämställdhetsprogram 2020—2023 satt som mål att systematiskt främja jämställdhet och likabehandling mellan könen på olika utbildningsstadier och inom småbarnspedagogiken. Utskottet konstaterar att den utgångspunkten är välkommen, men att den har beaktats mycket blygsamt i den utbildningspolitiska redogörelsen.

I redogörelsen behandlas bland annat könsuppdelning inom utbildningsområdena (segregation) och skillnader i inläring på grund av kön mycket ytligt. I redogörelsens mål och åtgärder förbigås jämställdheten i praktiken helt. I jämställdhetslagen (609/1986) åläggs utbildningsanordnarna åtskilliga skyldigheter som ska främja jämlikheten mellan könen. De syftar till att alla oberoende av kön ska ha samma möjligheter att utbilda sig och utvecklas yrkesmässigt.

Köns specifika statistiska uppgifter behandlas i mycket liten utsträckning i redogörelsen. I fråga om Pisastudierna hänvisas det till kompetensskillnader mellan flickor och pojkar, men till exempel sambandet mellan utbildningsnivå och sysselsättningsgrad har inte behandlats ur ett köns perspektiv. Detsamma gäller skolavhoppen. De statistiska uppgifterna om den kraftiga könssegregationen inom olika studieområden har inte alls behandlats i redogörelsen. När det gäller förändringarna i arbetslivet har man inte analyserat hur förändringarna kan påverka de olika könen på en mycket segregerad arbetsmarknad.

Utskottet anser att jämställdheten borde ha beaktats i beredningen av den utbildningspolitiska redogörelsen och betonar att jämställdhetsåtgärderna bör inkluderas i utvecklingsarbetet inom utbildningen.

Utskottet betonar betydelsen av jämställdhetsarbetet och anser det viktigt att jämställdhetsskyldigheterna uppfylls på det sätt som lagstiftningen kräver. Det väsentliga är att den utbildningsmässiga jämställdheten utvecklas systematiskt och att resultaten av utvecklingsarbetet utvärderas.

Kunskapsskillnader. Enligt redogörelsen är målet bland annat att kunskapsskillnaderna mellan eleverna senast 2040 ska vara små. Även om redogörelsen till denna del hänvisar till de ökande skillnaderna i inläring mellan könen, uppställs i redogörelsen inget mål för att inom den grundläggande utbildningen minska skillnaderna i kunskaper och inläring mellan könen.

Skillnaden mellan flickors och pojkars inlärningsresultat är exceptionellt stor i Finland. Skillnaderna mellan flickors och pojkars skolprestationer har ökat kraftigt. Utskottet anser det vara viktigt att orsakerna till att pojkar och unga män marginaliseras i fråga om utbildning samt följderna

Betänkande KuUB 19/2021 rd

av underprestation och marginalisering av pojkar utreds genom forskning och att man utifrån det bedömer åtgärder genom vilka problemen kan förebyggas.

Det bör noteras att skillnaderna i inlärning påverkas inte bara av könet utan samtidigt av många andra faktorer, såsom socioekonomisk bakgrund och invandrarbakgrund. Undersökningar visar att till exempel invandrarbakgrund och socioekonomisk bakgrund inverkar olika på flickors och pojkars inlärning. Det är viktigt att dessa skillnader beaktas i det fortsatta arbetet med den utbildningspolitiska redogörelsen.

Könssegregationen och åtgärder mot den. I Finland är både arbetsmarknaden och studieområdena mycket könssegregerade, det vill säga kraftigt indelade i kvinno- och mansdominerade branscher. I redogörelsen behandlas dock segregationen endast i fråga om högskolorna, trots att det står klart att den måste börja åtgärdas senast inom den grundläggande utbildningen. Exempelvis stereotypa åsikter om vilka sektorer som är ”manliga” eller ”kvinnliga” påverkar barns och ungas val mycket tidigt i livet. Därför bör frågan uppmärksammas redan inom småbarnspedagogiken.

Utskottet anser att det är möjligt att motarbeta segregationen också som en del av det ständiga lärandet. De byten av bransch och yrke som sker på grund av förändringarna i arbetslivet och utifrån arbetstagarens egen vilja ger möjlighet att minska könssegregationen på arbetsmarknaden, vilket inte beaktas i redogörelsen. Där konstateras det att kvinnor deltar mer i utbildning än män, men att detta inte syns på åtgärdsnivå.

Segregationen har inte heller behandlats i fråga om undervisningspersonalen. För närvarande är 97 procent av barnträdgårdslärarna, nästan 80 procent av lärarna inom den grundläggande utbildningen och cirka 70 procent av gymnasielärarna kvinnor. Vid yrkesläroanstalterna är könsfördelningen jämnare, men också där återspeglas könskodningen i de olika utbildningsområdenas lärarkårer. (Lärarna och rektorerna i Finland 2016. Utbildningsstyrelsen, rapporter och utredningar 2017:2.)

Välbefinnande som förutsättning för inlärning

Redogörelsen erkänner välbefinnandets betydelse för inlärningen, och temat behandlas på åtskilliga ställen. Målen för barnens och de ungas välbefinnande har dock presenterats bristfälligt i redogörelsen, och de hamnar i skuggan av de många utbildningspolitiska målen. I redogörelsen nämns som en åtgärd som främjar välbefinnandet och delaktigheten i småbarnspedagogiken och i skolgemenskaper och som förebygger mobbning att det förebyggande tväradministrativa nätverket av sakkunniga etableras som en del av småbarnspedagogikens och skolornas verksamhetskultur. Vad det tväradministrativa nätverket av sakkunniga är förblir dock oklart.

En stor del av de barn och unga som besvarade skolhälsoenkäten 2021 berättade att de är nöjda med sitt liv. Jämfört med resultaten för 2019 hade dock tillfredsställelsen med livet minskat. Totalt 30 procent av flickorna och 8 procent av pojkarna berättade om måttlig eller svår ångest, medan motsvarande andel åren 2013—2019 var 13—20 procent för flickorna och 5—7 procent för pojkarna. År 2021 upplevde 34 procent av flickorna i årskurs 8 och 9 i den grundläggande utbildningen att deras hälsotillstånd var medelmåttigt eller dåligt. För flickorna i gymnasiet var motsvarande siffra 32 procent och för flickorna i yrkesläroanstalter 40 procent. Motsvarande andel

Betänkande KuUB 19/2021 rd

var för pojkarnas del 17—19 procent. Av eleverna i årskurs 4 och 5 i den grundläggande utbildningen upplevde 13 procent av flickorna och 9 procent av pojkarna att deras hälsotillstånd var medelmåttigt eller dåligt 2021.

Utskottet anser att främjandet av välbefinnandet bör vara ett centralt mål för hela utbildningssystemet. I redogörelsen anges dock inte tillräckligt exakta åtgärder för att öka välbefinnandet, orken och de positiva elementen för psykisk hälsa inom utbildningen.

Elevernas och de studerandes välbefinnande och tillgången till stöd i rätt tid förutsätter att utbildningstjänsterna samarbetar med andra sektorer, i synnerhet social- och hälsovårdsväsendet. Helhetsansvaret för elevernas och de studerandes utveckling förutsätter ett smidigt samarbete mellan undervisningsväsendet och aktörerna inom social- och hälsovården. Vid genomförandet av social- och hälsovårdsreformen är det därför särskilt viktigt att säkerställa ett fungerande samarbete och en heltäckande och rättidig tillgång till stöd för välbefinnandet som en integrerad del av skolornas dagliga verksamhet. Således bör man säkerställa att överföringen av elevhälsovårdens psykolog- och kuratorstjänster till välfärdsområdena stöder att elevhälsans lågtröskeltjänster kvarstår på studieplatserna. Det gäller att säkra ett smidigt samarbete mellan utbildningstjänsterna, utbildningsanordnarna och välfärdsområdena samt tillräckliga resurser för elevhälsan.

Utöver att öka det kulturella kapitalet anser utskottet att utbildningen har en viktig roll när det gäller att främja barns, ungas och hela befolkningens välfärd. En central uppgift för fostrings- och utbildningssystemet är att främja välbefinnandet hos lärande i alla åldrar. Främjandet av psykiskt välbefinnande bör vara ett centralt mål inom småbarnspedagogiken och skolorna, eftersom det skapar en grund för lärande och för hela livet. Dessutom ska barn och unga erbjudas tillräckligt med mentalvårdstjänster med låg tröskel och stöd för psykisk hälsa.

Utbildningens betydelse för det psykiska välbefinnandet är obestridlig. Utskottet konstaterar att välbefinnande och lärande går hand i hand: välbefinnande är en förutsättning för lärande och lärandet främjar välbefinnandet. Det ömsesidiga beroendet mellan lärande och välbefinnande bör framhävas också när det gäller exempelvis att på bästa sätt åtgärda de negativa följderna av coronaepidemin. Coronakrisen har konkret lyft fram att växelverkan och fysisk närvaro är viktiga för människan både när det gäller lärande och psykisk hälsa.

Daghemmen och skolorna är betydelsefulla uppväxtmiljöer för barn och unga. Barns och ungas psykiska hälsa stärks av att ingå i en gemenskap. I en trygg uppväxtmiljö får barn och unga möjlighet till delaktighet, påverkan, jämlikhet, förtroende och uppskattning. Det är viktigt att stärka de mentala färdigheterna såväl inom småbarnspedagogiken som inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen för att förebygga ensamhet och mobbning.

Kulturutskottet har som ett led i behandlingen av den utbildningspolitiska redogörelsen hört elever inom den grundläggande utbildningen. Eleverna berättade bland annat om vad som är bäst i skolan, hur en trivsam skola ser ut, vad man borde lära sig i skolan, hur mobbningen kunde elimineras, hur skolan borde förändras och hur kunskapsskillnaderna mellan eleverna kunde minskas. Av elevernas svar framgick på ett konkret sätt vikten av gemenskap och gemensamt arbete. Åtskilliga elever ansåg att mobbningen var ett av de viktigaste ämnena för utfrågningen.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Att förebygga alla former av våld och mobbning samt ensamhet i skolmiljön är en viktig del av utbildningspolitiken. Utskottet konstaterar att psykiskt och fysiskt våld och annan mobbning bland elever och studerande utgör betydande mentala hälsorisker. Enligt ett sakkunnigttrande möter cirka 15 procent av barnen och ungdomarna olika former av mobbning och våld i skolan. Utskottet anser att förebyggandet av mobbning och våld i skolan och andra teman som gäller främjandet av barns och ungas välbefinnande samt skolans roll i dessa bör lyftas fram tydligt i verkställighetsplanen för den utbildningspolitiska redogörelsen.

Enligt utskottet bör man i fortsättningen noggrannare bedöma hur ändringar i utbildningssystemet påverkar välbefinnandet. Det behövs mer evidensbaserad kunskap till exempel om hur en ökad självstyrning i studierna och ändrade regler för antagning av studerande eventuellt påverkar de studerandes välbefinnande.

Utskottet anser det viktigt att man sörjer för de studerandes välbefinnande, försörjning och motivation. För att de studerande ska hitta en meningsfull studieinriktning och studierna löpa smidigt måste stödsystemet och andra inkomstkällor garantera en skälig och trygg försörjning under studietiden. Det ligger i allas intresse, eftersom den som mår bra under studietiden blir en välmående och kompetent resurs på arbetsmarknaden och i livet.

Livslångt lärande

Utbildningsstrukturerna och livslångt lärande

Utvecklingen av kontinuerligt lärande kräver också lagstiftning där terminologin är enhetlig och där kompetensutvecklingen betraktas ur utbildningsperspektiv, sysselsättningsperspektiv och socialpolitiskt perspektiv. Utskottet anser det vara viktigt att utbildningen granskas utifrån målet att alla ska ha möjlighet att lära sig nya saker under hela livet. Som begrepp för detta använder utskottet begreppet livslångt lärande — i enlighet med definitionen i Undervisnings- och utbildningsordlistan (Oksa, Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:10, s. 393) — till skillnad från begreppet kontinuerligt lärande.

Utskottet påpekar att begreppen livslångt lärande och kontinuerligt lärande används inkonsekvent. Definitionen av dem har inte preciserats och de används delvis som synonymer för varandra (t.ex. enligt 2 § i gymnasielagen [714/2018] är syftet med gymnasieutbildningen att ge färdigheter för livslångt lärande, medan det i 3 § i förordningen om gymnasieutbildning [810/2018] föreskrivs om kontinuerligt lärande). Enligt uppgift håller undervisnings- och kulturministeriet och arbets- och näringsministeriet på att ta fram definitioner av kontinuerligt lärande och andra begrepp som hänför sig till det, vilket medför behov av ändringar också i definitionen av begreppet livslångt lärande.

Med begreppet livslångt lärande vill man betona att inläringen sker också under andra tider än till exempel under den grundläggande utbildningen eller inom den utbildning som syftar till personens första examen. Livslångt lärande börjar redan före läroplikten och fortsätter, som termen anger, till livets slut. Livslångt lärande sker förutom i olika utbildningar, inklusive bland annat det fria bildningsarbetet och grundläggande konstundervisning, även i vardagen och i arbetet.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Utskottet konstaterar att redogörelsen närmar sig kunskapsfrämjandet utifrån ett sektorstänkande som tar avstamp i nuläget. Beskrivningen av inlärningskontinuiteten mellan olika utbildningsstadierna blir därför otillräcklig, och det blir svårt att gestalta målbilden för kompetensutvecklingen fram till 2040. Finansieringen av enskilda åtgärder underställs de övriga utgiftsposterna inom statsfinanserna. Det betyder också att genomförandet av åtgärderna är beroende av de årliga budgetbesluten, vilket kan försämra effekterna av den långsiktiga politiken för livslångt lärande.

Genom att strukturera beskrivningen utifrån befintliga utbildningsnivåer och utbildningsformer skapas en föreställning om att utbildningsstrukturerna förblir oförändrade ända fram till mitten av århundradet. Det problematiseras till exempel inte i vilken mån strukturen producerar önskade inläringserfarenheter och irrelevant kompetens i förhållande till samhällsbehoven — som ständigt förändras, och i framtiden i allt snabbare takt. Övergången från en nivå till en annan medför problem för en växande grupp unga. I redogörelsen betonas vikten av stärkt samarbete, tillgodoräknande av studieprestationer och flexibel rörlighet, men samtidigt understryks i många sammanhang att de varierande skolformerna har olika uppgifter och att utvecklingen bör utgå från skolans karaktär. I ett sådant utbildningstänkande betraktas läroanstalten som en självständig entitet med egna mål och verksamhetskulturer, varvid det är den studerandes uppgift att anpassa sig till institutionens krav.

För att man ska kunna stödja kontinuerligt lärande under hela livet måste elevens, den studerandes och gemenskapens behov och mål stå i centrum för planeringen av utbildningen.

Utskottet anser det vara viktigt att det tas fram en helhetsbild av det utbildningssystem som behövs i framtiden. Det är viktigt att reflektera över vilka strukturer, inlärmingsmiljöer och verksamhetskulturer som bäst förbereder de lärande för de kulturella behoven och kompetenskraven under andra hälften av seklet, då förändringarna sker ännu snabbare och går mer på djupet än i dag. När man överväger lösningar för hur man på bästa sätt kan tillgodose de framtida utbildningsbehoven är det av stor vikt att fundera i dessa banor och samtidigt kritiskt bedöma dagens administrativa utbildningsstrukturer. I annat fall finns det en risk för tilltagande svagheter i den nuvarande utbildningsstrukturen, såsom sjunkande inlärningsresultat och svagare intresse för studier, ökade skillnader mellan skolorna samt problem i övergångsskedena och avbrott i studierna.

Utskottet betonar att man vid sidan av utvecklingen av utbildningssystemet måste se till att det finns tillräckliga ekonomiska resurser på alla utbildningsnivåer. Utskottet instämmer i redovisningens konstaterande att det inte är möjligt att höja utbildnings- och kompetensnivån utan tillräckliga resurser.

Grundläggande färdigheter

I redogörelsen framförs det angående åtgärderna inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen att läskunnighet och räkneförmåga är grundläggande förutsättningar för allt lärande. Redogörelsen föreslår i linje därmed att alla elever ska garanteras tillräckliga grundläggande färdigheter för att aktivt kunna vara delaktiga i samhället. Utskottet anser det absolut nödvändigt att säkerställa att varje elev under den grundläggande utbildningen uppnår tillräckliga grundläggande färdigheter, som att läsa, skriva och räkna.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Det är viktigt att börja öva in de grundläggande färdigheterna och inlärningsfärdigheterna redan inom småbarnspedagogiken. Kulturutskottet hänvisar till ett tidigare utlåtande (KuUU 11/2020 rd, s. 6—8) och betonar att det är viktigt att satsa på att utveckla inläringen av grundläggande färdigheter under hela studievägen ända från småbarnspedagogiken, eftersom proaktiva åtgärder förebygger behovet av korrigerande åtgärder efter den grundläggande utbildningen och underlättar övergången till andra stadiet.

Utvecklingen av läskunnigheten är en del av hela utbildningsvägen från småbarnspedagogiken till vuxenutbildningen. Åtgärderna för att främja läskunnigheten bör fortsätta och integreras med den verksamhet som stöder språk- och kulturmedveten undervisning. Läskunnigheten bör också ses som en bredare, multimodal kompetens. I samband med läskunnigheten bör det också beaktas att den digitala läs- och skrivkunnigheten är en medborgerlig kompetens.

Utskottet har vid hörandet av elever inom den grundläggande utbildningen utrett barnens åsikter om vad de anser vara viktigast vid inläringen i skolan. I samband med detta har man lyft fram vikten av färdigheter som betraktas som grundläggande, som att läsa, skriva och räkna, men också exempelvis inläring av främmande språk, konst- och färdighetsämnen samt färdigheter som i allmänhet behövs i livet. Utskottet anser i likhet med de barn som deltog i utfrågningen att det är viktigt att lära sig grundläggande färdigheter. Det ger en bra grund för allt annat lärande.

Framtidskompetens

Utskottet hänvisar till framtidsutskottets utlåtande FrUU 4/2021 rd, s. 7 och anser det viktigt att framtidsfärdigheterna beaktas vid beredningen av planen för verkställighet av den utbildningspolitiska redogörelsen. Enligt utlåtandet förutsätter framtidskompetensen utöver systemiskt tänkande också förmåga att uppfatta många olika framtidsutsikter; att hantera ovisshet samt att agera proaktivt och ansvarsfullt; att identifiera ens egna framtidsbilder och hur de påverkar; att utvidga det egna tidsperspektivet samt självreflektion; att identifiera ens egna känslor och antaganden som gäller framtiden samt värderreflektion.

Vi och kommande generationer kommer med stor sannolikhet att ställas inför nya och hittills okända utmaningar, också på global nivå. Också dessa utmaningar förutsätter kunnande, framtidsfärdigheter. Med det avses beredskap att möta olika framtidsscenarier och förmåga att medverka när framtiden utformas.

Framtidsfärdigheterna byggs upp av kunskaper och färdigheter samt av värderingar och attityder. Den som har framtidsfärdigheter lär sig något nytt i varje situation. Inläringen av dessa färdigheter börjar utvecklas mycket tidigt hos barnet, vilket understryker vikten av en högklassig småbarnspedagogik som bidrar till att inlärningsfärdigheterna är så jämlika som möjligt vid övergången till skolan, trots barnens varierande bakgrunder.

En aspekt som accentueras starkt i hela utbildningssystemet är hur systemet ger beredskap att agera i osäkra och oförutsedda situationer. I framtiden förutsätter kompetensen och upprätthållandet av den många slags färdigheter, där kreativitet är en kraftfaktor. Där framhävs också förmågan att ta situationen som den är; det finns saker som man inte kan lära sig på förhand. Det

Betänkande KuUB 19/2021 rd

krävs förmåga att läsa av kontexten, vilket har kopplingar till förmågan att fatta etiskt hållbara beslut.

Utskottet noterar att den artificiella intelligensen kommer att påverka vilka kompetenser dagens barn behöver i framtiden. Artificiell intelligens kommer att sköta många uppgifter som kräver rationella slutledningar, medan människans särskilda styrka är hur vi tillsammans kan hjälpa varandra och sätta upp gemensamma mål och uppnå dem. Detta samarbete betonar växelverkan, empati och acceptans av olika uppfattningar.

Utskottet betonar också med tanke på framtiden betydelsen inte bara av grundläggande färdigheter, utan också av de färdigheter som krävs för livshanteringen och för att växa som människa. Det är ytterst viktigt att färdigheterna förs vidare från generation till generation. Utskottet betonar att det är av stor betydelse vad barnen och ungdomarna lär sig att göra med det de kan: kompetensen att utnyttja sina kunskaper och färdigheter är viktig. Det har redan satts upp mål för etiska färdigheter och vidareutvecklingen av dem i den gällande lagstiftningen (bl.a. 2 § i lagen om grundläggande utbildning).

Utskottet anser att människans självkänedom framhävs i den helhet som kunnandet och välbefinnandet utgör: det gäller att bilda sig en uppfattning om hur man kan leva i en värld som ständigt förändras. Om människan mår bra eller dåligt hänger i hög grad samman med den egna identiteten och med hur ens inre upplevelse av saker och ting passar ihop med förhållandena i den yttre världen. Obalans mellan den inre och den yttre världen kan orsaka ångest hos barn och unga, vilket är fullt naturligt. Det är ytterst viktigt att stödja utvecklingen av varje barns och ung persons kropp och känslor samt emotionella och interaktiva färdigheter. Dessa aspekter har i Finland ansetts vara så personliga och individuella att de knappt behandlas i utbildningen. I detta betänkande behandlar utskottet välbefinnandetemat i ett separat kapitel.

Utbildningssystemet utgör kärnan i folkbildningen och därmed för en fungerande demokrati, och därför är det viktigt att stärka framtidsfärdigheterna på alla utbildningsstadier. Utskottet påminner om att också historieundervisningen stärker den studerandes allmänbildning, kännedom om kulturer och förutsättningar att förstå världen och dess förändringsprocesser.

Ekosocial bildning

Med hänvisning till framtidsutskottets utlåtande (FrUU 4/2021 rd, s. 5) fäster kulturutskottet uppmärksamhet vid den ekosociala bildningens betydelse på alla utbildningsnivåer och studieinriktningar. Med ekosocial bildning avses förmågan till ett självständigt, kunskapsbaserat värderesonemang om förhållandet mellan ekologisk hållbarhet, samhällsutveckling, uppnående av välfärd och materiell konsumtion samt om komponenterna för ett meningsfullt och bra liv. Den ekosociala bildningen har beaktats i grunderna för planen för småbarnspedagogik och i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Utskottet anser att det är viktigt att den ekosociala bildningen beaktas i undervisningen på varje utbildningsstadium.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Färdigheter i företagande

I redogörelsen beskrivs sambandet mellan företagande och kompetensutveckling närmast med tanke på företagens behov av kompetent arbetskraft (s. 77 och 91—92). Enligt redogörelsen (s. 46) höjs kompetensnivån hos personer i arbetsför ålder och förnyas kompetensen för att stöda medborgarnas ekonomiska och sociala integration och för att upprätthålla företagens och hela landets konkurrenskraft. Utskottet konstaterar att företagens betydelse som samhällsaktörer identifieras i redogörelsen, men att man i redogörelsen inte har fäst uppmärksamhet vid stärkandet av företagarfärdigheterna.

Utskottet anser det viktigt att man vid uppställandet av målen för utbildningen och åtgärderna för att uppnå dem också beaktar fostran till entreprenörskap och stärkandet av det ekonomiska kunnandet och företagarkompetensen på alla utbildningsstadier.

Stärkt kompetens genom flexibla strukturer och stöd för lärande

Stöd till de lärande för att stärka jämställdheten i fråga om kompetens

Ett centralt element i ett utbildningssystem som fungerar på individens villkor är en smidig och individualiserad studieväg från en utbildningsnivå till nästa samt inom utbildningsstadierna och utbildningsformerna. Det är skäl att lyfta fram den lärandes situation och behov, så att den väg som genuint främjar inläringen kan byggas upp utifrån de individuella utgångspunkterna, så att var och en kan uppnå sin potential och växa upp till en aktiv samhällsaktör samt få färdigheter för ett livslångt och kontinuerligt lärande. Utskottet anser att vi i vårt utbildningssystem i allt högre grad måste utgå från de lärandes behov, och lägga särskild vikt vid övergången från en utbildningsnivå till nästa och vid övergångsstadierna inom utbildningsnivåerna. Flexibilitet bör ses som en styrka för utbildningssystemet. Utskottet lägger också stor vikt vid studiehandledning. Det är angeläget att utveckla handledningen och säkerställa att den får tillräckliga resurser.

Vår grundläggande utbildning har gett högklassiga och jämlika inlärningsresultat. Redogörelsen lyfter också fram den negativa utvecklingen i det senaste årtiondets inlärningsresultat. Samtidigt framgår det hur viktiga de internationella och nationella utvärderingarna är för det kunskapsbaserade beslutsfattandet. Resultaten av analysen kan sammanfattas så att en växande grupp unga inom den grundläggande utbildningen inte längre får tillräckligt stöd för sina kunskapsbehov och välfärdsbehov. Dessa ungdomar avslutar den grundläggande utbildningen utan tillräckliga förutsättningar för fortsatta studier, ett allt mer krävande arbetsliv och ett liv som fullvärdiga medborgare.

I ett sakkunnigyttrande framförs det också att allt fler ungdomar har förlorat tron på utbildningens värde och sina egna möjligheter att lära sig. Det ökar risken för social utslagning. Situationen är mycket utmanande också för läroanstalter på andra stadiet, i och med att läroplikten utvidgas till att delvis beröra dem. Det behövs tillräckliga satsningar på stödåtgärder.

Kompetensbehoven ökar särskilt snabbt inom branscher där man tidigare har klarat sig även med mindre utbildning. Det tas upp i redogörelsen, men det saknas riktlinjer för hur situationen ska avhjälpas. Det är viktigt med jämlikhet och enhetlighet i utbudet av utbildning, men det behövs mer

Betänkande KuUB 19/2021 rd

än så. Mer resurser bör läggas på att förbättra jämlikheten i fråga om kompetens. Det förutsätter djärva riktlinjer och nya, flexibla strukturer, liksom också nya verktyg för att bedöma och stödja i synnerhet elever med inlärningssvårigheter.

Enligt utskottets åsikt är det motiverat att rikta resurser särskilt till de barn och unga vars studieväg är särskilt krävande. Detta kräver också bättre synergi mellan utbildningspolitiken och socialpolitiken. Vi behöver just nu, utan uppskov, en fördomsfri diskussion om framtidens grundskola. Utöver uppgifterna inom undervisningsväsendet måste vi garantera tillräckliga resurser också för kommunernas kultur-, idrotts- och ungdomstjänster, för att därigenom säkerställa att barns och ungas välfärd förverkligas på alla plan.

Vikten av tidigt stöd, inklusive åtgärder och utvecklingsverksamhet, bör framhävas tydligare i målen och åtgärderna för utbildningen. Möjligheten till stöd för lärande bör också beaktas i finansieringen.

Utskottet anser också att det är viktigt med ett inkluderande grepp där barnen, eleverna och de studerande får möjlighet att bli delaktiga. Det ska främjas som en del av den gemensamma elevhälsan, på samma sätt som inlärning samt hälsa och välbefinnande.

Inkludering

I redogörelsen granskas i flera olika sammanhang elevhandledningen och det mångsidiga stöd eleverna behöver för att kunna slutföra skolgången framgångsrikt. Skolans roll i förebyggandet av utslagning identifieras.

Utskottet noterar att man i redogörelsen knappt alls analyserar hur inkluderingsprincipen fungerar och hur den främjas i den finländska skolan. Där konstateras i första hand nödvändigheten av det stöd som krävs för inkluderingen av elever med funktionsnedsättning och andra som behöver stöd (s. 67—68), vilket i sig är en viktig aspekt. Att elever som behöver särskilt stöd integreras i de normala klasserna i stora undervisningsgrupper minskar inte behovet av hjälp och stöd. Sakkunniga har framfört att man i redogörelsen inte har beaktat att Finland har förbundit sig till åtskilliga internationella avtal som förpliktar till utveckling av en inkluderande pedagogik som säkerställer att alla elever har den beredskap som krävs för ett högklassigt medvetet och socialt lärande, välbefinnande, delaktighet och i sista hand ett fullvärdigt medborgarskap.

I ljuset av forskningen kan man säga att inkludering och utslagning ofta är starkt kopplade till varandra i skolprocesserna. Inkluderingsprincipens studerandefokus är bristfälligt utvecklat och leder till ensamhet och social isolering, vilket kan få ödesdigra följder för utvecklingen och integreringen i samhället för funktionshindrade, men också för andra barn och unga som behöver särskilt stöd och särskild omsorg. Isolering från andra är en särskilt allvarlig risk för utvecklingen av elevens integritet och förmåga att klara sig på egen hand, och skapar en grogrund för senare utslagning från utbildning och arbetsliv.

Enligt ett sakkunnigttrande visar undersökningar att det finns många brister och utvecklingsbehov i den finländska skolan när det gäller inkludering, även om det finns exempel på fungerande praxis. I redogörelsen beskrivs inte inkluderingens stora betydelse för att förebygga att unga mar-

Betänkande KuUB 19/2021 rd

ginaliseras senare i utbildningen och samhället. Redogörelsen visar till exempel att inkluderingen i många kommuner rentav har använts som sparmedel, samtidigt som specialklasser och smågrupper har lagts ned under de senaste åren. Utskottet anser det vara viktigt att grundligt utreda hur inkluderingen genomförts och vilka effekter den haft och att behövliga åtgärder vidtas för att rätta till situationen.

Elever och studerande med annorlunda inlärningssätt

Redogörelsen lyfter fram målet att alla har rätt att lära och växa och få det stöd och den handledning de behöver. Utskottet noterar att inlärningssvårigheter inte uttryckligen nämns i redogörelsen som en faktor som påverkar inlärnings- och utbildningsmöjligheterna. Enligt ett sakkunnigyttrande har många barn, unga och vuxna inlärningssvårigheter; upp till 20 procent av befolkningen kan ha enskilda eller samverkande svårigheter.

Inlärningssvårigheter är medfödda neuropsykologiska problem i informationsbehandlingen. De kan utgöras av allt från mycket begränsade och specifika svårigheter till omfattande problem. Med inlärningssvårigheter avses i allmänhet sådana svårigheter att tillägna sig grundläggande akademiska färdigheter (läsa, skriva och räkna) som inte beror på svag allmän kognitiv nivå, bristfällig undervisning eller bristfälliga sensoriska funktioner. Termen inlärningssvårigheter används också i samband med utvecklingsmässiga språkstörningar där svårigheterna sträcker sig utöver förmågan att läsa och skriva samt i samband med utvecklingen av den visuella observationen (s.k. gestaltsstörningar), som bland annat påverkar hur man uppfattar en tredimensionell omgivning och hur man klarar uppgifter som kräver samverkan mellan ögon och hand.

Till inlärningssvårigheterna kan också räknas svårigheter att kontrollera sina handlingar och koncentrationssvårigheter, vilka har ett nära samband med inläringen av arbetsfärdigheter och beteenden i skolan. Om svårigheterna med observation och de exekutiva funktionerna är betydande, kallas de aktivitets- och uppmärksamhetsstörning (adhd och add). Enligt sakkunnigyttrandet förekommer utvecklingsrelaterade neuropsykologiska störningar hos uppskattningsvis 10–15 procent av befolkningen. Ofta förekommer samtidigt flera utvecklingssvårigheter i olika kombinationer, och därför kan det vara svårt att identifiera dem och ge rätt slag av stöd. Också psykiska problem förekommer ofta i kombination med inlärningssvårigheter.

Mycket tydliga neuropsykologiska svårigheter ger sig ofta till känna redan i grundskolan eller före den. Å andra sidan händer det att smalare inlärningssvårigheter, såsom lässvårigheter, inte alls upptäcks under utbildningen. Utvecklingsrelaterade neuropsykologiska svårigheter fortsätter dock ofta in i vuxen ålder och påverkar funktionsförmågan under hela livet. Inlärningssvårigheterna kan ge svag självkänsla, dålig uppfattning om sig själv som elev och erfarenheter av utanförskap. Om inte stöd sätts in i tid kan problemen följa individen livet ut och utgöra ett hinder för att söka arbete, studieplats eller fortbildningsplats.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid vikten av att inlärningssvårigheterna bedöms i rätt tid och på ett tillförlitligt sätt. Med tanke på elevens rättigheter och välbefinnande och kravet på likabehandling är det viktigt att inlärningssvårigheterna identifieras tidigt och att eleven får effektivt stöd för sitt lärande i rätt tid. Inlärningssvårigheterna kan manifesteras i olika faser av barnets utveckling, och därför måste bedömningen göras tillräckligt ofta under hela skolgången, från småbarnspeda-

Betänkande KuUB 19/2021 rd

gogiken till utbildningen på andra stadiet och vid behov även därefter. Det händer alltför ofta att inlärningssvårigheter inte identifieras i Finland. Det innebär att barnet eller den unga personen inte får rätt riktat stöd för sitt lärande. För att göra det lättare att upptäcka behovet av stöd för inlärningssvårigheter och stärka tillgången till effektivt stöd i rätt tid föreslår utskottet att det utarbetas ett nationellt åtgärdsprogram.

I dagens informationssamhälle utgör neuropsykologiska svårigheter en allt större risk för utslagning från studier och arbetsliv. Det finns inte längre många yrken som inte kräver examen efter grundskolan eller som kan skötas utan skriftliga kunskaper eller tillräckligt goda exekutiva funktioner. Den kontinuerliga uppdatering av kompetensen som arbetslivet förutsätter är ytterligare en utmaning för den som har neuropsykologiska svårigheter. Den alltmer tekniska vardagen utmanar de kognitiva färdigheterna också i pensionsåldern.

Hos personer med invandrarbakgrund kan brister i språkkunskaperna leda till att identifieringen av deras neuropsykologiska svårigheter fördröjs. Neuropsykologiska svårigheter kan utan adekvat identifiering och stöd starta en negativ utveckling som i värsta fall leder till utslagning från utbildning och arbetsliv och till psykiska problem.

Studier visar att inlärningssvårigheter som fortsätter in i vuxen ålder leder till lägre utbildningsnivå och arbetslöshet samt psykiska symptom, till exempel depression och ångest. Inlärningssvårigheter som diagnostiserats i barndomen leder enligt en finländsk longitudinell undersökning i vuxen ålder till mer omfattande sjukledigheter och sjukpensioner på grund av psykisk ohälsa samt till högre kostnader för psykiatriska läkemedel. Inlärningssvårigheterna har också samband med erfarenheter av mobbning i skolan och upplevd ensamhet, vilka för sin del utgör riskfaktorer för det psykiska välbefinnandet.

Syftet med stöd och specialarrangemang för inlärningssvårigheter är att undanröja och minska hindren för tillträde till utbildning och för inläring och studier. Utskottet betonar att inlärningssvårigheterna bör beaktas i utbildningens mål och åtgärder tillsammans med andra särskilda bakgrundsfaktorer som redan beaktats i utbildningen, såsom begränsningar i den fysiska funktionsförmågan. För att identifiera och stödja personer med utvecklingsrelaterade neurologiska problem är det viktigt med specialpedagogisk, psykologisk och neuropsykologisk kompetens samt samarbete med personalen vid de berörda läroanstalterna.

Redogörelsen framhåller att det aldrig är för sent att påverka lärandet för barn och unga och deras studieframgångar. Genom rättidig och tillräcklig hjälp redan i den tidiga barndomen minskas – men elimineras inte – behovet av stöd i ungdomen och vuxenlivet. En del av de unga behöver något slags stöd under hela utbildningsvägen. Andra behöver stöd tidvis under studiernas gång.

Småbarnspedagogisk verksamhet

Den utbildningspolitiska redogörelsens mål för småbarnspedagogiken samt förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och de åtgärder som hänför sig till målen är till många delar värda att stödja. Ett långtgående åtgärdsförslag i redogörelsen är en totalreform av lagstiftningen om småbarnspedagogik samt förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Enligt redogörelsen bör det göras en samlad bedömning av hur den nuvarande utbildningslagstift-

Betänkande KuUB 19/2021 rd

ningen fungerar. Utskottet instämmer i detta och i att lagstiftningen bör utvecklas utifrån den bedömningen. I det följande granskar utskottet i synnerhet småbarnspedagogiken, som utgör grunden för det livslånga lärandet.

Att öka deltagandet i småbarnspedagogiken betraktas i redogörelsen som en central åtgärd. Deltagandegraden är ändå fortfarande lägre än genomsnittet i exempelvis övriga Norden och EU- och OECD-länderna. Enligt ett sakkunnigyttrande har deltagandet i småbarnspedagogik under de senaste åren ökat stadigt för barn i åldern 1–6 år, men det förekommer regionala variationer.

Ett sakkunnigyttrande noterar att det i redogörelsen inte framförs hur svårt det är att jämföra de ovan beskrivna graderna av deltagande i småbarnspedagogik. Tjänsterna och verksamhetsmodellerna i olika länder är inte helt jämförbara och i vissa europeiska länder börjar barnen skolan tidigare än i Finland. Dessutom har det i redogörelsen inte bedömts eller lyfts fram att många barn som inte deltar i småbarnspedagogik på daghem eller i familjedagvård dock regelbundet varje vecka deltar i annan handledd verksamhet. De olika verksamhetsformerna inom den finländska småbarnspedagogiska verksamheten samt den separata lagstiftningen om småbarnspedagogik och förskoleundervisning är på många sätt utmanande när det gäller att ordna småbarnspedagogiska tjänster.

Det finns flera undersökningar om hur deltagandet i småbarnspedagogik påverkar barnets uppväxt och utveckling. Resultaten pekar på både fördelar och utmaningar. När det gäller deltagande i småbarnspedagogik har utfrågade sakkunniga framfört att såväl hemmet som småbarnspedagogiken har en viktig uppgift i barnets liv och att de inte utesluter varandra. Familjernas val påverkas av många faktorer. Servicestyrningen inom småbarnspedagogiken bör vidareutvecklas och fokusera särskilt på barnfamiljer som inom kort behöver småbarnspedagogik. Servicestyrningen har stor betydelse för deltagandet i småbarnspedagogik, men också för vilka former av småbarnspedagogik familjerna söker sig till. Därför är det viktigt att föräldrarna får information om hur de olika alternativen skiljer sig åt.

Utskottet anser det vara viktigt att fästa uppmärksamhet vid den småbarnspedagogiska verksamhetens kvalitet, som bland annat innefattar beaktande av barnets ålder och individuella behov. Utskottet konstaterar dessutom med hänvisning till ett tidigare betänkande (KuUB 1/2021 rd) att tillräcklig och varaktig kompetent personal i barngruppen inverkar positivt på kvaliteten på småbarnspedagogiken, vilket är viktigt både för barnens och familjernas välbefinnande och för välbefinnandet hos personalen inom småbarnspedagogiken. Dessutom är det viktigt att ledningen av småbarnspedagogiken fungerar.

Såväl gruppstorlekarna som antalet barn per ledare (relationstal) är viktiga för småbarnspedagogikens kvalitet. Utskottet ser det som problematiskt att relationstalen varierar beroende på hur lång tid barnet deltar i småbarnspedagogiken. Med tanke på barnets bästa är det väsentligt att förbättra relationstalet för småbarnspedagogik på deltid så att det motsvarar relationstalet för småbarnspedagogik på heltid. Dessutom är det viktigt att utveckla och följa tillgången till och kvaliteten på skiftomsorg på riksnivå. Det är med tanke på barnens uppväxt och utveckling också viktigt att grupperna är tillräckligt små.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Utskottet ser det som viktigt att hitta nya sätt att kombinera familj och arbete, så att familjernas mycket varierande behov kan tillgodoses bättre än för närvarande. Att erbjuda skiftomsorg för små skolelever på riksnivå stöder särskilt välbefinnandet hos skiftarbetande föräldrar och deras barn. Kulturutskottet föreslog i sitt betänkande om återställande av den subjektiva rätten till småbarnspedagogik (KuUB 7/2019 rd) ett uttalande om skiftomsorg för små skolelever. I uttalandet krävdes det att statsrådet under denna valperiod utreder behovet av skiftomsorg för barn i småbarnspedagogik och för små skolelever och hur den förverkligas samt utifrån utredningen vidtar behövliga åtgärder för att ändra lagstiftningen på ett sådant sätt att skiftomsorgen säkerställs.

En hög kvalitet på verksamheten bidrar redan i sig till att öka deltagandet i småbarnspedagogiken. I ett tidigare betänkande (KuUB 11/2020 rd) betonar utskottet vikten av att barnet får ändamålsenligt stöd i rätt tid. Arrangemangen för stöd för lärande ska utgöra en konsekvent kontinuitet från småbarnspedagogiken ända till andra stadiet. Utskottet var i betänkandet positivt inställt till att utvidga förskoleundervisningen till två år och upprepar nu denna ståndpunkt.

Utskottet anser att lagstiftningen om småbarnspedagogik också i framtiden bör beakta småbarnspedagogikens betydelse för barnets utveckling. Småbarnspedagogiken bör även i fortsättningen betonas också i den övriga styrningen av småbarnspedagogiken. Det är viktigt att beakta att småbarnspedagogiken inte enbart främjar den kognitiva utvecklingen, utan att den också stöder barnets helhetsinriktade uppväxt i en lekfull och trygg miljö.

Utskottet betonar vikten av att stödja föräldraskapet samt samarbetet med hemmen inom småbarnspedagogiken och den därpå följande undervisningen ända till utbildningen på andra stadiet.

Förskoleundervisning och grundläggande utbildning

Förskoleundervisningens lagstadgade uppgift är att förbättra barnens förutsättningar för lärande och på så sätt bidra till att stärka jämlikheten i utbildningen. Förskoleundervisningen tillsammans med småbarnspedagogiken utgör grunden för det senare lärandet. Deltagande i förskoleundervisning enligt lagen om grundläggande utbildning är förpliktande, vilket innebär att nästan hela åldersklassen deltar på samma sätt som i den grundläggande utbildningen.

I fråga om reformen av förskoleundervisningen konstateras det i redogörelsen att resultaten av försöken med tvåårig förskoleundervisning och avgiftsfri småbarnspedagogik kommer att utnyttjas. Utskottet välkomnar detta och anser att man för att utveckla förskoleundervisningen också bör dra upp riktlinjer för bland annat tvåårig förskoleundervisning. Kulturutskottet välkomnar med hänvisning till ett tidigare betänkande (KuUB 11/2020 rd, s. 2) strävan att utvidga förskoleundervisningen till två år.

Redogörelsens mål för den grundläggande utbildningen och de åtgärder som riktas till den fokuserar bland annat på att trygga de läropliktigas kulturella rättigheter, förbättra välbefinnandet och studieresultaten och minska skillnaderna i inläring. I detta sammanhang hänvisas det särskilt till de punkter i detta betänkande som gäller bildning, grundläggande färdigheter, jämlikhet i utbildning, jämställdhet och välfärd.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Utskottet delar oron över skillnaderna i inlärningsresultat och kompetens mellan elever inom den grundläggande utbildningen och över faktorer som försämrar elevernas skolhälsa och som i hög grad påverkar möjligheterna till fortsatta studier. Vid en helhetsöversyn av utbildningen och vid revideringen av lagstiftningen är det nödvändigt att beakta att utbildningssystemet bildar ett kontinuum som löper smidigt från en utbildningsnivå till en annan ur elevens, undervisningspersonalens och anordnarnas synvinkel. Utan en sådan granskning och reglering är det inte möjligt att efter småbarnspedagogiken göra övergången från förskoleundervisning till grundläggande utbildning och därifrån vidare till andra stadiet smidigare än för närvarande.

Utbildningen på andra stadiet

Kulturutskottet håller med redogörelsen om att en högklassig yrkesutbildning och gymnasieutbildning ger alla unga en stark grund både för samhällsdeltagandet och arbetslivet och för fortsatta studier. Utbildning på andra stadiet ska vara tillgänglig för alla och den ska stödja allas kompetensutveckling. Tillräcklig undervisning och tillräckligt stöd som utgår från den studerandes egna behov är förutsättningar för att bildningsmålet ska uppnås.

Den utbildningspolitiska redogörelsen påpekar hur viktigt det är att höja medborgarnas utbildningsnivå, och pekar på vilken kompetens arbetslivet förutsätter. Utmaningen med att beskriva arbetslivsfärdigheterna eller den kompetens som behövs i arbetslivet är att arbetet och arbetsuppgifterna förändras, och vi vet inte med säkerhet hur uppgifterna och kompetensbehoven kommer att se ut i framtiden. Redogörelsen bör fästa större vikt vid hur de föränderliga kompetensbehoven i arbetslivet ska bemötas.

Det är viktigt att intensiviera samarbetet mellan utbildningsnivåerna för att göra studievägarna smidigare och utveckla ett utbildningsutbud som stöder övergången. Samarbetet måste utvecklas särskilt vid övergången till förberedande utbildningar, den fria bildningen och ungdomsverkstäder samt vid övergången till högre studier. Det regionala utbudet av och tillgången till utbildning i övergångsskedet måste förbättras för att alla ungdomars behov ska kunna tillgodoses.

Redogörelsen har en vision där yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen närmar sig varandra och det blir lättare för de studerande att gå kurser inom båda dessa utbildningsformer på andra stadiet. Men det konstateras också att gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen bör utvecklas separat. I redogörelsen sägs det också att allmänbildningen och yrkesutbildningen närmar sig varandra, men påståendet underbyggs inte närmare. I redogörelsen förblir det öppet på vilket sätt man tänkt sig att dessa två mycket olika utbildningar på andra stadiet ska utvecklas.

Redogörelsen behandlar en översyn av lagstiftningen om utbildning på andra stadiet. Under förra valperioden genomfördes såväl en reform av yrkesutbildningen som en gymnasiereform. Gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen är fortsatt viktiga element i vårt utbildningssystem. Utskottet anser det viktigt att gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen behandlas och utvecklas som egna utbildningsformer och att man samtidigt sörjer för deras samarbetsmöjligheter. Utvidningen av läroplikten framhäver ytterligare vikten av att hela utbildningen på andra stadiet utvecklas i innehållsmässigt och pedagogiskt avseende. För att Finlands kompetensnivå ska kunna höjas och jämlikheten förverkligas krävs det ett omfattande och högklassigt nätverk av utbildning på andra stadiet, vilket också förutsätter tillräckliga ekonomiska resurser. En långsiktig ut-

Betänkande KuUB 19/2021 rd

veckling av strukturerna och de nya verksamhetsmodellerna förutsätter en förutsägbar finansieringsbas.

Förändringarna i befolkningsstrukturen och utgallringen av läroanstalter leder till regional ojämlikhet, om inte särskild uppmärksamhet fästs vid frågan. Redan nu tvingas många 15—16-åringar flytta från sitt barndomshem på grund av studier, även om de inte är beredda att göra det. Det är bra att redogörelsen uttrycker medvetenhet om detta. För att de unga ska ha tillräckliga möjligheter att välja önskad utbildningsform måste samarbetet mellan utbildningsformerna utvecklas. Därigenom tryggas skäligena studiealternativ även för unga i glesbygden. Utskottet påminner om att när läroplikten utvidgas är det nödvändigt att trygga en regionalt heltäckande gymnasieutbildning med beaktande av gymnasiernas och högstadiernas gemensamma lärarresurser. För vissa ungdomar är det nyttigt att vid behov kunna kombinera gymnasiestudier och yrkesstudier. Det behövs inga nya strukturer för att nå ny kompetens, men däremot ett nära samarbete mellan gymnasiet och yrkesutbildningen. Om en studerande på andra stadiet övergår från en utbildningsform till en annan, är det ändamålsenligt att tidigare studier kan tillgodoräknas.

Ungdomsåren, där studierna på andra stadiet infaller, är ett viktigt och centralt livsskede; en tid då den unges identitet byggs upp. Den unge behöver då varierande erfarenheter och impulser för att hitta sin egen väg. Olika samhälleliga studier, utveckling av kunskapsbasen, hälsofostran och färdigheter samt möjligheten att kombinera dem kreativt ger en grund för utvecklingen av den egna livssynen och de egna livsvalen samt för en kritisk granskning av det omgivande samhället.

Studievägarna ska beakta individens utveckling och ge utrymme för försök och tillväxt. Visionen kan vara att de unga växer upp till välmående vuxna med tillgång till överlevnadshistorier och inlärningsfärdigheter för framtidens arbetsliv och liv.

Kulturutskottet betonar att gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen även i framtiden måste ha separat lagstiftning om finansiering, styrning och organisering samt att lagstiftningen måste beakta utbildningsformernas olika mål och uppgifter. Lagstiftningen och finansieringen ska möjliggöra och uppmuntra till samarbete mellan de olika utbildningsformerna. Utbildningsformerna kan samarbeta när det är ändamålsenligt för att svara på kompetensbehoven i arbetslivet och i övrigt.

Det är viktigt att intensifiera samarbetet mellan utbildningsnivåerna för att göra studievägarna smidigare och utveckla ett utbildningsutbud som stöder övergångar. Samarbetet måste utvecklas särskilt vid övergången till förberedande utbildningar, den fria bildningen och ungdomsverkstäder samt vid övergången till högre studier. Det regionala utbudet av och tillgången till utbildning i övergångsskedet måste förbättras för att alla ungdomars behov ska kunna tillgodoses.

Yrkesutbildning

Kulturutskottet anser att det centrala målet för yrkesutbildningen är att bygga upp färdigheter för arbetslivet och för att hantera och utveckla den yrkesskicklighet som behövs i arbetslivet. Här är det viktigt att betona vikten av studier i allmänbildande ämnen. Samtidigt bör man dock se till att yrkeskompetensen står i centrum för studierna. Tillgången till färdigheter som behövs för fortsatta studier och livslångt lärande måste beaktas också i yrkesutbildningen. De gemensamma exa-

Betänkande KuUB 19/2021 rd

mensdelarna bör utvecklas. Möjligheterna till fortsatta studier ska förverkligas oberoende av om utbildning inhämtats i gymnasiet eller en yrkesläroanstalt. Utbildningen på andra stadiet ska alltid ge tillräckliga färdigheter för fortsatta studier.

De som genomgår yrkesutbildning ska ha faktiska möjligheter att flexibelt ta gymnasiekurser som ger färdigheter för högskolestudier, liksom även gymnasister ska kunna välja block inom yrkesutbildningen som främjar fortsatta studier och arbetslivsfärdigheter. Läroanstalterna på andra stadiet ska ha en plan för hur de främjar samarbetet mellan gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen utifrån den studerandes kompetensbehov.

I utvecklingen av yrkesutbildningen bör man i större utsträckning än för närvarande utnyttja information som baserar sig på utvärdering och forskning. Utskottet noterar att det för närvarande inte finns en enda professor inom yrkesutbildningen och att det också bedrivs relativt lite forskning inom branschen. Yrkesutbildningens forskningsverksamhet måste få större resurser

Inom yrkesutbildningen är hälften av de studerande vuxenstuderande. Yrkesutbildning är en viktig utbildningsform när det gäller att främja kontinuerligt lärande. Särskilt i fråga om den växande antalet personer med ett främmande språk som modersmål i tillväxtcentrum är det viktigt att utbildningsanordnarna också ges möjlighet att utfärda examina på engelska.

I och med att läroplikten utvidgas blir elevernas bakgrund än mer varierande. Grundskolan ska se till att alla som flyttar upp till nästa stadium har de grundläggande färdigheter som behövs.

Gymnasieutbildning

Gymnasieutbildningens mål är att garantera en bred allmänbildning och förbereda för fortsatta studier. När läroplikten utvidgas bör uppmärksamhet fästas vid att staten i fråga om tilläggsskyldigheterna ska kompensera kostnaderna till fullt belopp. Det får inte leda till att nedskärningar måste göras i den övriga undervisningen.

Gymnasieutbildningen har under de senaste åren genomgått flera reformer. Under förra valperioden gjordes en totalrevidering av gymnasielagen. I fråga om studentexamen blev det möjligt att göra om examensproven utan begränsningar i fråga om antalet nya försök. I höst trädde de nya grunderna för gymnasiets läroplan i kraft. Samtidigt utvidgades läroplikten. Utskottet anser det vara viktigt att man i fråga om gymnasieutbildningen säkerställer att utbildningsanordnarna kan genomföra reformen i ro och reserverar de resurser som behövs för att genomföra reformerna.

Enligt de sakkunniga som utskottet har hört motsvarar systemet för finansiering av gymnasieutbildningen inte kostnaderna för anordnandet av den utbildningen. Kulturutskottet anser det viktigt att det nuvarande finansieringssystemet för gymnasieutbildningen utvärderas och utvecklas så att det bättre motsvarar kostnaderna för att anordna utbildningen.

De finländska ungdomarna är öppna, nyfikna och internationella. För att allt fler ska få möjlighet till internationella kontakter bör studentexamen på engelska möjliggöras och möjligheten till internationella examina säkerställas inom yrkesutbildningen. Dessutom bör det genom lagstiftning-

Betänkande KuUB 19/2021 rd

en säkerställas att anordnare av yrkesutbildning vid behov också beviljas anordnartillstånd på engelska.

Fritt bildningsarbete

Kulturutskottet anser det vara viktigt att betona det fria bildningsarbetets uppgift och utmaningar i arbetet med att bygga vår framtid. Läroanstalterna för fritt bildningsarbete stärker människornas förutsättningar att delta i samhället och arbetslivet. De ska bidra till att alla fås med i utbildningen genom att ordna studier som förbättrar inlärningsfärdigheterna och livshanteringen, lärande av grundläggande färdigheter, invandrarutbildning och utbildning för personer med funktionsnedsättning.

Kulturutskottet anser det angeläget att man ser till att den grundläggande utbildningen för vuxna räcker till och erbjuder tillräckliga möjligheter till lärande vid läroanstalter för fritt bildningsarbete, så att familjernas förutsättningar för lärande och studiemotivation kan stödjas på bred front.

Den utbildning inom fritt bildningsarbete som folkhögskolorna erbjuder läropliktiga stöder en höjning av utbildningsnivån, de ungas delaktighet och lika möjligheter att gå vidare i studierna. Med hjälp av folkhögskolornas utbildning kan man svara på behoven hos unga som behöver en annorlunda inlärningsmiljö och effektivt stödja framtida planeringsfärdigheter och kunskaper i livshantering.

Högskoleutbildning och forskning

Redogörelsens styrka är dess vision om forskningens och högskoleutbildningens stora betydelse för Finlands framgång. I redogörelsen identifieras också högskoleutbildningens betydelse som stöd för bildningen. Redogörelsens mål för högskolorna gäller en höjning av utbildnings- och kompetensnivån, förbättring av högskoleutbildningens tillgänglighet och jämlikhet samt en översyn av högskolornas verksamhetsmodeller och verksamhetsstrukturer.

Höjning och uppnående av utbildningsnivåmålet

Som en åtgärd för att höja utbildnings- och kompetensnivån föreslås det att minst hälften av de unga vuxna avlägger högskoleexamen 2030. Målet är betydelsefullt med tanke på såväl samhällsekonomin och internationella framgångar som en höjd utbildningsnivå och bildningen. Förändringarna i arbetslivet och digitaliseringen förutsätter att kompetensnivån höjs inom alla branscher, och det behövs fler högskoleutbildade i framtidens arbetsliv. Av sakkunnigyttrandena framgår det att det uppställda målet på 50 procent ännu inte har uppnåtts, och Finland kommer att nå målet senare än de andra nordiska länderna. Utifrån de nuvarande prognoserna bör dessutom målet för 2040 vara att 70 procent av alla unga vuxna har avlagt examen på högre nivå. Kulturutskottet anser det viktigt att tyngdpunkten i utbildningspolitiken under de närmaste åren läggs särskilt på åtgärder som höjer utbildningsnivån.

För att nå 50-procentmålet behövs det enligt redogörelsen fram till 2030 sammanlagt 100 000 fler högskoleexamina än vad som uppnås med nuvarande utbildningsmängder. Det kräver alltså en betydande ökning av nybörjarplatserna inom högskoleutbildningen. I enlighet med vad som

Betänkande KuUB 19/2021 rd

konstateras i redogörelsen bör nybörjarplatserna skapas inom de sektorer och områden där det finns efterfrågan på utbildning och där sysselsättningsmöjligheterna är goda. Utskottet instämmer också i redogörelsens åsikt att för att tillgodose behovet av arbetskraft förutsätts det att prognostiseringsresultaten används i beslutsfattandet, att utbudet av utbildning riktas och att utbildningens attraktivitet säkerställs. Nativiteten har sjunkit under det innevarande årtiondet, och planen för verkställighet av redogörelsen ska också beakta hur en fortsatt sjunkande nativitet påverkar målet att få tillräckligt med högskoleutbildad arbetskraft för arbetsmarknadens behov.

Utskottet konstaterar att det är viktigt att kvalitetsfrågorna och resursbehoven inom undervisning och handledning beaktas parallellt med målen för antalet examina och för utbildningens tillgänglighet. Kvaliteten på högskoleundervisningen är central för de studerandes inläring och kunnande. En permanent ökning av antalet examina med hjälp av högklassig utbildning förutsätter en betydande höjning av den årliga finansieringen. Ytterligare ekonomiska resurser behövs för undervisningen under hela utbildningstiden och forskningen i anslutning till den, för handledning och andra stödtjänster för studerande samt för de studiesociala förmånerna. Utskottet konstaterar att verkställighetsplanen för redogörelsen bör innehålla de finansieringsbehov som de konkreta åtgärderna förutsätter. Högskolorna bör tillförsäkras en stark basfinansiering och finansieringen måste vara stabil och förutsägbar.

Det uppställda målet på 50 procent måste främjas också genom åtgärder som syftar till att förbättra genomströmningsgraden. Utskottet anser det viktigt att man i verkställighetsplanen för redogörelsen också fokuserar på att förbättra genomströmningen inom högskoleutbildningen. Det måste säkerställas att stöd- och handledningstjänsterna är tillräckliga också inom högskolesektorn. I redogörelsen noteras det växande behovet av handledning och åtgärder som främjar studiefärdigheterna.

För att målet med utbildningsnivån ska nås bör också övergången från andra stadiet till högskolorna göras smidigare. Det är viktigt att öka samarbetet mellan högskolorna och utbildningsanordnarna på andra stadiet för att påskynda övergången till högskolestudier. Utskottet anser det viktigt att man kan ansöka om att bli examensstuderande vid en högskola också via en öppen kanal. I enlighet med redogörelsen kunde den öppna högskoleutbildningen utvecklas så att den blir ett mer jämlikt och betydelsefullt sätt att visa det kunnande som behövs i högskoleutbildning och avlägga högskolestudier. Kulturutskottet anser det vara viktigt att flexibelt tillträde till högskolestudier säkerställs och att det fria bildningsarbetets roll som samarbetspartner till högskolorna stärks när det gäller att öka högskoleutbildningens tillgänglighet. Det öppna universitetet måste bli tillräckligt omfattande och volymmässigt trovärdigt. Det fria bildningsarbetet kan som riksomfattande nätverk se till att öppna högskolestudier finns tillgängliga för alla, oberoende av ekonomisk ställning och hemort.

Universitetscentren

Utskottet konstaterar att redogörelsen inte nämner universitetscentrens roll i den nationella högskolepolitiken. Universitetscentren förbättrar den regionala tillgången till universitetsutbildning. Universitetscentren bidrar inom sina verkningsområden till att många företag engagerar sig i FoUI-verksamhet. Det är i den strukturella utvecklingen av högskoleutbildningen viktigt att uni-

Betänkande KuUB 19/2021 rd

versitetscentren beaktas som en plattform för det nätverksbaserade samarbetet mellan universiteten och för ständigt lärande.

Utländska examensstuderande

Enligt redogörelsen är målet att tredubbla antalet utländska examensstuderande före 2030. Utskottet anser att målet är motiverat. För att målet ska nås är det viktigt att underlätta de studerandes inresa i Finland så mycket som möjligt. Därför understöder utskottet redogörelsens förslag om att införa ett D-visum för högskolestuderande. För att höja antalet utländska examensstuderande till det målsatta krävs det dock också konkreta öknings- och nybörjarplatserna och högskolornas resurser. Ett ökat antal utländska examensstuderande får inte samtidigt försämra finländares möjligheter att inleda högskolestudier. Samtidigt måste man satsa på att utländska högskolestuderande stannar kvar och börjar arbeta i Finland.

Stödande av forskning, utveckling och innovationer

Vetenskapen och den evidensbaserade kunskapen behandlas relativt ytligt i redogörelsen. Den nationella färdplanen för FoUI-verksamhet från 2020 erbjuder dock en god grund för insatserna. Utskottet konstaterar att åtgärderna bör vara tillräckligt målinriktade och detaljerade för att man i framtiden ska kunna mäta och bedöma hur de utfallit. Det krävs också privat och internationell finansiering för att höja forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamheten till en tillräcklig nivå.

Ökning av forsknings- och utvecklingsutgifterna till fyra procent av bnp före 2030 förutsätter en rejäl höjning av investeringarna inom både den offentliga och den privata sektorn. Kulturutskottet hänvisar i detta sammanhang också till det ställningstagande som riksdagen godkände vid behandlingen av statsrådets redogörelse om genomförande av Agenda 2030 Mot ett klimatneutralt välfärdsamhälle (SRR 3/2020 rd — RSk 37/2021 rd). I ställningstagandet konstateras följande: ”Riksdagen förutsätter att statsrådet höjer satsningarna på forskning och utveckling till fyra procent av bnp; genom en rätt dimensionerad och riktad offentlig hävstång för hållbar tillväxt i tillräckligt stor skala kan även privata investeringar påskyndas och ökas.” Högklassig grundforskning är en förutsättning för framgångsrik produktutveckling och annan utvecklingsverksamhet som baserar sig på vetenskapliga rön. Förstklassig forskning kräver tillräckliga resurser för universitetens forskarutbildning, och en god forskarutbildning stöder många gånger också företagets FoUI-verksamhet. Yrkeshögskolorna har å sin sida en viktig roll i den tillämpade FoUI-verksamhet som utgår från arbetslivet och främjar den regionala utvecklingen.

Utskottet anser det viktigt att man genom offentlig finansiering i betydande grad stöder högskolornas forskning och skapar fungerande incitament för samarbete mellan högskolor och företag. En långsiktig och systematisk forskningsfinansiering förutsätter ett tillräckligt ekonomiskt och politiskt engagemang. Till denna del upprepar utskottet att det krävs ett program som sträcker sig över flera valperioder (KuUU 1/2021 rd).

Kulturutskottet konstaterar att mandattiden för den parlamentariska FoUI-arbetsgrupp som tillsatts av statsrådets kansli löper ut vid utgången av 2021. Utskottet anser det vara viktigt att arbetsgruppens resultat beaktas i planen för verkställighet av den utbildningspolitiska redogörelsen.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Finland måste absolut satsa på evidensbaserad kunskap, förutsägbar forskningsfinansiering och arbetstrygghet för forskarna. Också med tanke på de internationella forskarna och studerandena är det ytterst viktigt att det i Finland bedrivs högklassig forskning och forskningsutbildning i goda forskningsmiljöer.

Lärarnas roll

Allmänt

Utskottet instämmer i redogörelsens ståndpunkt att kompetenta lärare och övrig personal som förnyar sin kompetens garanterar en jämlik och högklassig fostran och utbildning. Redogörelsens avsnitt Undervisnings- och handledningspersonal och övrig personal fokuserar på undervisningspersonalen, medan handlednings- och stödpersonalens roll har beaktats i liten utsträckning. Sektorsövergripande verksamhet ses dock som en resurs som främjar välbefinnandet och skolgemenskapen inom småbarnspedagogiken och på olika utbildningsnivåer.

Arbetshälsa och välbefinnande i arbetet

Utskottet oroar sig för undervisnings- och handledningspersonalens och den övriga personalens välbefinnande och arbetshälsa. Redogörelsen konstaterar att det är viktigt att säkerställa lärarnas och den övriga personalens motivation och välbefinnande i arbetet, och att kompetent ledarskap främjar välbefinnandet och motivationen i arbetet. Redogörelsen innehåller dock inga egentliga åtgärder som anknyter till detta tema.

Stödet för lärarnas arbetshälsa anknyter till exempel till tillräcklig arbetshandledning och till det gemensamma elevhälsoarbetet. Enligt arbetarskyddsförvaltningen är utbildningssektorn ett område där hotet om våld är större än genomsnittet. Dessutom har arbetsförhållandena under coronatiden varit mer psykiskt belastande än normalt. Utskottet anser det viktigt att svårigheterna att i vissa regioner rekrytera och hålla kvar personal bemöts genom åtgärder som stärker välbefinnandet hos de anställda och på arbetsplatserna. Fostrings- och undervisningssektorn dragningskraft och förmåga att hålla kvar personalen bör ägnas stor uppmärksamhet.

Fenomenet där personalens kompetens och personalomsättningen varierar mellan enheterna kan kallas lärarsegregation. Segregationen i fråga om bostadsområden och skolor producerar inte bara svaga och utsatta enheter utan också i allt högre grad enheter som klarar sig bra. Utvecklingen leder till en differentiering av personalens arbetsmiljö och arbetsbelastningen mellan olika enheter. I många länder är det redan svårt att få kompetent personal till de mest krävande enheterna med stora problem och dålig arbetsmiljö. Personalfrånvaron och personalomsättningen är ofta hög i dessa enheter.

Det finns en klar risk för lärarsegregation också i Finland. Om risken för lärarsegregation realiserar och det blir svårt att hålla kvar kompetent personal, kan kvaliteten på småbarnspedagogiken samt förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen sjunka i enheter som också annars uppvisar en låg utbildningsnivå till följd av barnens bakgrund. Det finns då risk för att ojämlikheten i utbildningen fördjupas. Utskottet anser att segregationsrisken i anslutning till småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och dess conse-

Betänkande KuUB 19/2021 rd

kvenser för differentieringen av inlärningsmiljöerna bör tas upp i verkställighetsplanen. Dessutom bör det i verkställighetsplanen ingå metoder för att förebygga lärarsegregationen.

Kompetensutveckling för personalen inom fostran och undervisning

Redogörelsen innehåller ett mål om utveckling av utbildningen inom fostran och undervisning samt av personalens kompetens. Den nationella och internationella omvärlden förändras ständigt. Det är viktigt att identifiera förändringarna och de nya kompetensbehoven. Lärarutbildningen ska också i fortsättningen visa vägen för undervisnings- och fostringssektorn. Det blir samtidigt viktigare att fortgående, under tiden i arbetslivet, utveckla yrkeskompetensen. Det är särskilt viktigt att förutse kompetens- och utbildningsbehoven och försöka tillgodose de framtida behoven genom fortbildning av hög kvalitet. De snabbt föränderliga kompetensbehoven kan tillgodoses genom högklassiga men kortvariga och aktuella fortbildningar under hela karriären. Det behövs också tillräckliga ekonomiska resurser för att ordna och utveckla fortbildningen och för att delta i den.

I redogörelsen räknas det upp åtskilliga teman där man vill stärka kompetensen hos personalen inom utbildningssektorn. Sådana teman är stärkt kompetens i anknytning till specialpedagogik, handlednings- och ledarskapskompetens, hållbar utveckling, jämlikhet, likabehandling, språk- och kulturmedveten fostran och undervisning samt digitalisering och digitala lärandemiljöer. Utskottet betonar dessutom vikten av att i utbildningen inom fostrings- och undervisningssektorn systematiskt stärka kompetensen i anknytning till välbefinnande och inom identifieringen av inlärningssvårigheter och stödbehov. Det är viktigt att man inom examensutbildningen och fortbildningen säkerställer att personalen inom utbildningssektorn har tillräcklig kompetens för att främja barns och ungas känslomässiga färdigheter, social kompetens och kroppskänsla. Sakkunniga har också lyft fram behovet av god ekonomisk undervisning och av att öka kunnandet om hjälpmedel för lärande och lättanvända program och applikationer.

Undervisningspersonalen bör också erbjudas bättre möjligheter än för närvarande att delta i internationellt utbildningssamarbete och arbeta i internationella utbildningsuppgifter. Finländska lärare är uppskattade inte bara i Finland utan också ute i världen, och pedagogisk utbildning är en efterfrågad exporttjänst. Det vore bra att dra upp riktlinjer för lärarnas internationella kompetens och uppmuntra högskolorna att skapa egna program för studerande som siktar på internationella läraruppgifter.

Kontinuerligt lärande i vuxen ålder

Kulturutskottet konstaterar att arbetslivet och kompetenskraven förändras snabbt, vilket innebär att kontinuerligt lärande är nödvändigt inom alla branscher under hela arbetslivet. Det är viktigt att tillgången på kompetent arbetskraft tryggas och att människorna har möjlighet att inhämta de kunskaper och färdigheter som de behöver vid varje tidpunkt. Hanteringen av de generiska färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet, såsom problemlösningsförmåga, förmåga att tänka kritiskt samt kommunikations- och interaktionsförmåga, har en central roll i det kontinuerliga lärandet. Med hjälp av dem inhämtas också efter grundutbildningen nya kunskaper och färdigheter i arbetslivet. Därför är det viktigt att fästa uppmärksamhet vid hanteringen av de generiska färdigheterna redan i den grundläggande utbildningen.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Utbildningen producerar kompetens som under arbetslivet utvecklas och förädlas ytterligare på arbetsplatsen samt i växelverkan mellan arbetsplatserna och utbildningssystemet. Den täta växelverkan mellan utbildningssystemet och arbetslivet leder i bästa fall till att kompetensen förnyas arbetslivet och arbetslivet producerar ny kompetens. Det är alltså inte ändamålsenligt att beskriva förhållandet mellan utbildningssystemet och arbetslivet enbart som en enkelriktad kanal där kompetens överförs till arbetslivet.

Som utvecklingsobjekt i anslutning till kontinuerligt lärande har sakkunniga lyft fram bland annat följande: stärkande av samarbetet mellan utbildningsanordnarna när det gäller att kartlägga arbetslivsbehov och utveckla servicelösningar, till exempel stödande av lärande i arbetet, handledning på arbetsplatsen, identifiering av kompetens och kompetensbehov samt utveckling av nya skräddarsydda utbildningsprodukter i samarbete mellan läroanstalterna.

För närvarande inhämtas tillägs- och fortbildning ofta via nya avgiftsfria examensprogram, vilket förlänger studierna och kan fördröja övergången till arbetslivet ytterligare. Översynen av det kontinuerliga lärandet bör möjliggöra en smidig, flexibel och förutseende utveckling av den kompetens som arbets- och näringslivet behöver. Kontinuerligt lärande bör framför allt utvecklas i nära samarbete med arbetslivet.

Utskottet upprepar sin tidigare ståndpunkt om att behovet av kontinuerligt lärande är uppenbart i Finland och betonar vidare att det behövs flexibla förfaranden för att förnya och uppdatera kompetensen under hela arbetslivet (KuUU 1/2021 rd). Samtidigt hänvisar kulturutskottet till ett utlåtande från framtidsutskottet där det slås fast att kontinuerligt lärande och omskolning med tanke på en rättvis omställning måste riktas särskilt till de sektorer och regioner som förändras mest till följd av olika utmaningar i anknytning till hållbarhet. Kulturutskottet instämmer också i framtidsutskottets åsikt om behovet av att genom samarbete mellan läroanstalter och företag, föreningar och organisationer möjliggöra kontinuerligt lärande bättre än för närvarande, så att man under studiernas gång bättre kan utnyttja också det lärande som inhämtas utanför den formella utbildningen. Finland bör sträva efter att utveckla världens bästa system för kontinuerligt lärande så att det betjänar och vid behov når alla oberoende av utbildningsnivå. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid att nå personer med låg utbildningsnivå. (FrUU 4/2021 rd)

Det finns också anledning att identifiera och utnyttja det nuvarande utbildningssystemets möjligheter att erbjuda kompetens inom kontinuerligt lärande i syfte att tillgodose arbetslivets behov. Det är viktigt att redan existerande snabba utbildningsvägar och utbildningsmöjligheter, till exempel examensdelar, tas med i utbudet av kontinuerligt lärande. Utskottet konstaterar att examen också i fortsättningen bör kunna inhämtas genom läroavtalsutbildning, trots att läroavtalsutbildningen inte alls nämns i redogörelsen. Utskottet anser också att uppföljningen av genomförandet av flexibla studievägar bör stärkas och förutsättningarna för läroavtalsutbildning utvecklas.

Kulturutskottet anser det viktigt att man i de kommande utbildningspolitiska åtgärderna tydligt drar upp riktlinjer för läroavtalets framtid och ställning i det finländska utbildningssystemet. Läroavtal och olika arrangemang som baserar sig på konceptet mästare-gesäll lämpar sig som utbildningslösningar för många unga och vuxna som siktar på ett jobb i en ny bransch. Läroavtal kan vara ett alternativ för de studerande som lär sig bäst genom praktiskt arbete. Tröskeln för företag att anställa läroavtalsstuderande bör sänkas till exempel med hjälp av graderat stöd. Trots de

Betänkande KuUB 19/2021 rd

positiva sysselsättningseffekterna är det tyvärr ovanligt med läroavtalsutbildning till exempel inom den offentliga sektorn. Också här finns det ett stort behov och utrymme för förbättringar.

I och med reformen av yrkesutbildningen skapades en modell med utbildningsavtal som under flexibla former tillåter avläggande av en eller flera examensdelar eller en helhet som är mindre än en examensdel. Såväl de studerande som läroanstalterna och arbetsgivarna bör få mer information om utbildningsavtal.

Fritt bildningsarbete har en viktig betydelse i plattformen för lärande och folkbildning. I utvecklingen av systemet för kontinuerligt lärande bör man i allt högre grad beakta den utbildning som ordnas inom det fria bildningsarbetet och läroanstalternas möjligheter att flexibelt genomföra utbildning som är skraddarsydd för kompetensbehoven.

Kulturutskottet anser att en av de viktigaste riktlinjerna i redogörelsen är att finansieringen av det fria bildningsarbetet ska utvecklas proaktivt så att läroanstalternas huvudmän kan utveckla sin bildningsverksamhet på ett hållbart och långsiktigt sätt. Det behövs ett förutseende finansieringsystem som utöver prestationerna inom basfinansieringen också beaktar nya samhällsliga uppgifter, såsom grundläggande och digitala färdigheter hos vuxna, särskilt äldre, utbildning för kontinuerligt lärande samt integrationsutbildning för invandrare. Satsningarna har positiva effekter också på sysselsättningen och på skapandet av en väg till kontinuerligt lärande för underrepresenterade grupper. Även om folkhögskolorna kan betraktas som små utbildningsanordnare har inlärningsresultaten och utbildningens kvalitet, till exempel inom invandrarutbildningen, i många sammanhang konstaterats vara utmärkta.

Teman som gäller kontinuerligt lärande har en väsentlig koppling inte bara till undervisnings- och kulturministeriets utan också till arbets- och näringsministeriets ansvarsområde. Det kontinuerliga lärandet i sin helhet har beröringspunkter särskilt med arbets- och näringsministeriets reformer i anknytning till tillgången på kompetent arbetskraft och skötseln av sysselsättningen. Därför krävs det en smidig dialog och ett nära samarbete mellan ministerierna.

Utskottet betonar vikten av att riktlinjerna för den parlamentariskt beredda reformen av kontinuerligt lärande beaktas i verkställighetsplanen och att det finns beredskap att komplettera dem vid behov.

Utskottet upprepar vad det lyft fram i ett tidigare betänkande (KuUB 4/2021 rd, s. 9) och anser det vara viktigt att de befintliga nätverken på landskapsnivå har en officiell och tydlig ställning som regionala nätverk för Servicecentret för kontinuerligt lärande och sysselsättning. Utskottet anser det vara nödvändigt att servicecentret samordnar de regionala samarbetsstrukturerna och främjar samarbetet lokalt och mellan regionerna.

Motion och idrott

Redogörelsen innehåller inga särskilda utbildningspolitiska mål eller åtgärder när det gäller motion och idrott. Kulturutskottet har i samband med behandlingen av redogörelsen om idrottspolitiken (KuUB 22/2018 rd) tagit ställning till många aspekter av idrott och motion. Utskottet anser

Betänkande KuUB 19/2021 rd

det dock viktigt att lyfta fram betydelsen av motion och fysisk aktivitet också i samband med behandlingen av den utbildningspolitiska redogörelsen.

Motion och idrott har enligt undersökningar många goda effekter på den fysiska och den psykiska hälsan. Det har dock blivit ett betydande folkhälsoproblem och samhällsekonomiskt problem att en allt större del av befolkningen rör sig alltför lite. Utskottet anser att den utbildningspolitiska redogörelsen inte i tillräcklig grad tar fasta på betydelsen av fysisk fostran, som är en viktig del i människans livscykel.

Tillräcklig fysisk aktivitet är en förutsättning för barnens och de ungas normala uppväxt och utveckling samt välbefinnande. I ett sakkunnigyttrande konstateras det att endast omkring en tredjedel av de unga i den grundläggande utbildningen och 14 procent av de unga som studerar på andra stadiet rör sig tillräckligt med tanke på deras hälsa. Ökad fysisk aktivitet är ett viktigt sätt att förbättra barns och ungas inlärningsresultat. Enligt undersökningar har motion positiva effekter på inläringen. Fysisk aktivitet har en central betydelse också när det gäller att främja studie- och arbetsförmågan och förlänga tiden i arbetslivet.

När det gäller Move!, det riksomfattande systemet för uppföljning av den fysiska funktionsförmågan, som undervisnings- och hälsovårdsaktörerna utvecklat i samarbete, anser kulturutskottet i enlighet med sitt förslag i samband med behandlingen av den idrottspolitiska redogörelsen att det fortfarande är viktigt att man i skolorna reagerar på resultaten och går in för att sprida åtgärder som utvecklar funktionsförmågan i skolorna. Utskottet understöder en fortsatt systematisk utveckling som inom ramen för en bred hälsokontroll i skolan syftar till att främja utnyttjandet av Move! för att höja välbefinnandet.

Utskottet anser att främjandet av motion och fysisk aktivitet bör beaktas som en del av utvecklingen av utbildningen på alla utbildningsnivåer. Det är enligt utskottet angeläget att avsätta tillräckliga resurser också för kommunernas kultur-, idrotts- och ungdomstjänster, för att därigenom säkerställa att barns och ungas välbefinnande förverkligas på alla plan.

Utskottet konstaterar att unga som idrottar målinriktat bör ha möjlighet att få utbildning, utvecklas som idrottare och växa till professionalism så att utbildningssystemet möjliggör en balanserad kombination av studier och målinriktad idrott. Enligt utskottet bör modellen med en andra karriärmodell granskas mer detaljerat och över förvaltningsgränserna. I samband med det bör man utreda eventuella lagstiftnings- och resursbehov i anslutning till idrottsutbildningen.

Konst- och kulturfostran

Kulturen erkänns i redogörelsen som en central del av samhällets bildningsgrund. Det är viktigt att satsa på kultur också i utvecklingen av utbildningen och utbildningspolitiken. Grundläggande konstundervisning, konstfostran i skolor och daghem, kulturarvsfostran i grundskolorna, historia samt konst- och färdighetsämnen i grundskolan utgör en stark jämlik grund för det finländska samhällets kreativitet. Redogörelsens avsnitt om konst- och kulturfostran, konst- och färdighetsämnen och grundläggande konstundervisning innehåller emellertid inte särskilt konkreta åtgärdsförslag.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

I redogörelsen ingår som ett allmänt mål för olika utbildningsnivåer att stärka samhörigheten, men inte heller där sägs det något särskilt konkret. I redogörelsen framförs inte heller särskilt starkt konstens och kulturens effekter på välbefinnandet. Utskottet konstaterar att utslagning kan förebyggas och välbefinnande och samhörighet stärkas exempelvis genom olika konstnärliga metoder. Konstnärlig verksamhet utvecklar samhörigheten, interaktionsfärdigheterna och stöder också det funktionella lärandet.

Det är viktigt att stödja konst- och kulturförskolan också med tanke på barn och unga med inlärningssvårigheter. När det är svårt att lära sig läsa, skriva och räkna, kan barnet och den unga hitta sin styrka uttryckligen inom konst och idrott. Då är det särskilt viktigt att stärka dessa färdigheter och säkerställa erfarenheter av framgång.

Utskottet anser att det är betydelsefullt att utveckla utbildningen i tillämpad konst och kultur som främjar välbefinnandet. Kännetecknande för den tillämpade konsten är att verksamheten i första hand syftar till något annat än ett konstnärligt slutresultat och att den kan leda till förändringar i individens eller sammanslutningens tänkande, verksamhet, situation och attityder. Tillämpad konst som ökar välbefinnandet skapar också nya sysselsättningsmöjligheter för yrkespersoner inom konst och kultur.

Utskottet understöder stärkandet av kunskapsbasen för den grundläggande konstundervisningen samt en systematisering av datainsamlingen för att stödja beslutsfattandet om utveckling av den grundläggande konstundervisningen. Den grundläggande konstundervisningen utgör en viktig kanal inte bara för konststudier, utan också för en karriär inom konstforskning vid högskolor och i olika uppgifter inom kulturlivet. I ett sakkunnigyttrande konstateras det att den grundläggande konstundervisningen inte är tillgänglig på lika villkor överallt, att undervisningen inom olika områden är ojämnt fördelad geografiskt och att den ekonomiska tillgängligheten inte förverkligas fullt ut. Utskottet anser det viktigt att se till att familjens medellöshet inte hindrar barn och unga från att delta i den grundläggande konstundervisningen. Utskottet instämmer i redogörelsens mål att stödja tillgången till grundläggande konstundervisning i alla regioner och befolkningsgrupper och på båda nationalspråken samt i fråga om olika konstområden.

Internationalisering

Utskottet ställer sig bakom redogörelsens mål att Finland ska ha en stark bildningsgrund, vilket återspeglas i internationalisering och förståelse för mångfald, men anser att de definitioner av internationalisering som presenteras i redogörelsen, i synnerhet betydelsen av internationaliseringskompetens på olika utbildningsnivåer och utbildningsformer, bör utvidgas med beaktande av den kompetens inom internationalisering som behövs i framtiden. Det är viktigt att ge möjligheter till en öppen attityd och nyfiken världsbild. Också den internationaliseringskompetens som hänförs till kontinuerligt lärande och vuxenutbildning behöver beaktas som en del av höjningen av kompetensnivån.

Enligt redogörelsens vision har utbildning och forskning en central uppgift inte bara när det gäller att höja sysselsättningen och kunskapsnivån utan också när det gäller att reformera det finländska samhället och arbetslivet och säkerställa välfärden. I det sammanhanget är det viktigt att betona betydelsen av internationellt samarbete och globalt forsknings- och utvecklingssamarbete i

Betänkande KuUB 19/2021 rd

synnerhet för att få internationella investeringar till Finland. Det främjar också sysselsättningen och välfärden i vårt land.

Språkkunskaper är ett av de verktyg som gör det möjligt att bygga upp den bildningsgrund som nämns i redogörelsens vision. Genom språkkunskaper breddas den kulturella förståelsen och bildningsgrunden. Språkkunskaper är en kritisk faktor som behövs för att finländarna ska kunna agera i en global omvärld. Språkkunskaper erbjuder nycklar till interkulturell verksamhet, bekantskap med internationell kunskap samt växelverkan och global verksamhet, inklusive internationalisering på hemmaplan. Därför bör både språkmedvetenheten och ett tillräckligt brett utbud av språkutbildning värnas. Ett sätt att stärka språkkunskaperna kunde vara ett program för mångsidigare språk på lång sikt, innefattande såväl utbildning på alla nivåer som det fria bildningsarbetet. Det är bra om det på alla nivåer i utbildningen finns möjlighet att erbjuda utbildning som leder till examen på andra språk än de inhemska språken.

Bland åtgärder som gäller utbildning på andra stadiet nämner redogörelsen stärkande av internationaliseringen med hjälp av fysisk och virtuell rörlighet. Det är viktigt att utländska studerande och utländsk personal integreras i det finländska samhället och arbetslivet. Det kan främjas till exempel genom nära samarbete mellan högskolorna och näringslivet. Frågor som gäller undervisningspersonalens internationalisering behandlas i avsnittet om undervisning i detta betänkande.

Utbildningsexport

Utbildningsexporten har redan i tio års tid erbjudit Finland möjlighet att på internationell nivå arbeta med progressiva utbildningslösningar. Samtidigt har internationellt samarbete kunnat bedrivas på ett nytt sätt — genom företagsekonomiskt baserad finansiering. Kunderna betalar för samarbetet och undervisningen, och samtidigt får vi själva nya kunskaper när vi utformar våra kompetenstjänster på ett nytt sätt, så att de kan utnyttjas i en ny verksamhetsmiljö.

Det finns spetskompetens på global nivå i det finländska utbildningssystemet, men samtidigt måste vi också ständigt bli bättre för att hänga med i den snabbt föränderliga världen.

Utskottet konstaterar att redogörelsen behandlar utbildningsexporten i endast ett åtgärdsförslag och har karaktären av en lösryckt detalj, trots att den har ett starkt samband med all utveckling av utbildningen.

Den finländska utbildningen värdesätts ute i världen och vårt utbildningssystem väcker intresse. Vår utbildningsexport grundar sig på vår utbildning i dess helhet. I granskningen bör man bland annat beakta hur den finländska utbildningen och kunnandet om den till alla delar kan utnyttjas i utbildningsexporten, hur dess delområden samt de möjligheter tekniken ger kan utvecklas för export av utbildning och kompetens och hur de kan genomföras i olika länder. Det är också viktigt att fundera på hur exempelvis Education Finland och företag och organisationer som arbetar med utbildningsexport kan låna in bästa praxis från världen för att utvärdera och utnyttja den också i det finländska systemet.

Finland bör utarbeta en långsiktig plan för att på internationell nivå främja forskningen om utbildning. Till exempel i samband med kompetenscentret för utvecklingssamarbete, som inrättas vid

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Utbildningsstyrelsen, kan man på bred front samla forskningskompetens som kan utnyttjas i utbildningsexporten. Internationella undersökningar identifierar inte nödvändigtvis alla styrkor i det finländska systemet. Det finns också i fortsättningen ett starkt behov av forskningsrön om utbildning.

Inom utbildningsexporten är det möjligt att utnyttja partnerskap mellan den offentliga och den privata sektorn. Partnerskapet kan exempelvis innebära att finländska företag erbjuds möjlighet att utveckla sina produkter tillsammans med finländska skolor och läroanstalter.

Ute i världen finns många skolor och lärare som inspirerats av den finländska skolan. För att identifiera och erkänna dessa skolor har det redan skapats en separat validerings- och revisionsprocess som kan utnyttjas av Utbildningsstyrelsen och andra organisationer med stark kompetens inom bedömning. Med hänvisning till ett sakkunnigyttrande konstaterar utskottet att Finland har förutsättningar att ta en starkare roll än för närvarande också när det gäller att säkerställa kvaliteten på småbarnspedagogik och utbildning i ett internationellt perspektiv.

Bedömning av konsekvenserna för barn och hörande av barn

Utskottet framhåller hur viktigt det är att bedöma konsekvenserna för barn och att barn och unga görs delaktiga i det utbildningspolitiska beslutsfattandet. Det förutsätter konkreta åtgärdsplaner och uppföljning av hur planerna genomförs.

Genom bedömning av konsekvenserna för barn kan man säkerställa att barnens rättigheter och barnets bästa tillgodoses både i beslutsfattandet och i verkställandet av besluten. Såsom det konstateras i redogörelsen (s. 11) kommer statsförvaltningen och kommunerna att stå inför helt nya problem när de ska säkerställa tillgängligheten, kvaliteten och likvärdigheten inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. När förvaltnings-, finansierings- och lagstiftningslösningar utvecklas och genomförs ska det alltid göras en heltäckande, evidensbaserad bedömning av konsekvenserna för barn. Barn och unga ska aktivt engageras i beredningen och beslutsfattandet. Deras åsikter och åsikter bör ges tillbörlig vikt, eftersom det handlar om deras liv, vardag och framtid.

Kulturutskottet har i samband med behandlingen av den utbildningspolitiska redogörelsen hört barn i den grundläggande utbildningen enligt en särskilt framtagen modell. Utskottet fick information som inte skulle kommit till del utan ett direkt hörande av barnen. Kulturutskottet uppmuntrar till direkt hörande av barn också vid beredningen av samhällsliga frågor i allmänhet. Det väsentliga är att informationen från barn utnyttjas när ärendet bereds.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av redogörelse SRR 1/2021 rd.

Betänkande KuUB 19/2021 rd

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen förutsätter att

- 1) regeringen före utgången av vårsessionen 2022 lämnar kulturutskottet en utredning om planen för verkställighet av redogörelsen; planen ska beredas med beaktande av kulturutskottets ställningstaganden och övriga anmärkningar i betänkandet,*
- 2) kostnadseffekterna av planen för verkställighet av den utbildningspolitiska redogörelsen bedöms som en del av planen och att dessa finansieringsbehov beaktas i planerna för de offentliga finanserna och budgetpropositionerna,*
- 3) prioriteringarna i verkställighetsplanen är förbättring av de grundläggande färdigheterna, framtidsfärdigheter och höjning av utbildnings- och kompetensnivån samt elevernas och de studerandes välbefinnande, förebyggande av mobbning, minskning av segregationen samt utbildningens kvalitet och jämlikhet på alla utbildningsstadier, med beaktande av nationalspråkens och språkminoriteternas särskilda behov,*
- 4) det i verkställighetsplanen fästs särskild uppmärksamhet vid livslångt lärande och uppmuntran till livslångt lärande inom hela utbildningssystemet samt vid skapandet av en helhetsbild av det utbildningssystem som behövs i framtiden,*
- 5) regeringen i verkställighetsplanen förbinder sig till konkreta, långsiktiga och jämlikhetsfrämjande åtgärder för att förbättra inlärningsresultaten, såsom höjning av graden av deltagande i småbarnspedagogik och utveckling av dess kvalitet, höjning av undervisningsmängden inom den grundläggande utbildningen, utredning av dimensioneringen av lärare- och chefspersonal samt stärkande av stödet för lärande,*
- 6) regeringen genomför en totalreform av systemet för stöd för lärande i all utbildning från småbarnspedagogik till högre utbildning, så att alla som upplever inlärningssvårigheter eller andra inlärningsutmaningar och behöver stöd i sina studier får det stöd de behöver redan i ett tidigt skede, och att det utarbetas ett nationellt åtgärdsprogram för att förbättra identifieringen av behovet av stöd vid inlärningssvårigheter och tillgången till effektivt stöd i rätt tid,*
- 7) regeringen som en del av reformen av lagstiftningen om småbarnspedagogik och lagstiftningen om grundläggande utbildning beaktar avgiftsfri småbarnspedagogik, permanent tvåårig förskoleundervisning, en flexibel övergång och samarbete mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt en enhetlig kontinuitet i stödet för all utbildning från småbarnspedagogiken till andra stadiet; vid utvecklingen av lagstiftningen bör regeringen dessutom beakta korrigeringen av relationstalet för småbarnspedagogik på deltid, tillgängligheten till skiftomsorg inom småbarnspedagogiken, utvecklingen av kvaliteten samt ordnandet av skiftomsorg för små skolelever,*

Betänkande KuUB 19/2021 rd

8) regeringen bereder ett övergripande och målinriktat åtgärdsprogram genom vilket det säkerställs att varje elev får de grundläggande färdigheter (läsa, skriva och räkna) som krävs under den grundläggande utbildningen,

9) regeringen fortsätter åtgärderna för att förbättra jämlikheten i utbildningen och minska segregationen samt för att stärka invandrares möjligheter till utbildning; syftet med åtgärderna är att minska den kraftiga könsuppdelningen av inlärningsresultat och utbildningsval och att minska den inverkan som barnens bakgrund har på inlärningsresultaten,

10) gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen även i framtiden har separata lagstiftningar om finansiering, styrning och organisering, och att lagstiftningen beaktar utbildningsformernas olika mål och uppgifter; lagstiftningen och finansieringen ska möjliggöra och uppmuntra till samarbete mellan de olika utbildningsformerna, och utbildningsformerna kan samarbeta när det är ändamålsenligt för att svara på kompetensbehoven i arbetslivet och i övrigt och förbättra den studerandes valmöjligheter på båda nationalspråken,

11) regeringen skyndsamt bereder åtgärder (inkl. nybörjarplatser, förbättrad genomströmning, öppen högskoleutbildning och tillgänglighet) för att säkerställa att minst hälften av varje åldersklass avlägger examen på högskolenivå,

12) regeringen ser till att utbildningen är tillgänglig och att det överallt i Finland finns tillräckligt med personal för att lösa matchningsproblemet, med beaktande av båda nationalspråken,

13) regeringen inleder en totalreform av lagstiftningen om studiestöd med syfte att ge de studerande tillräcklig försörjning under studietiden och att göra det möjligt för dem att framskrida målmedvetet i studierna; studiestödet ska också granskas som en del av det övergripande sociala trygghetssystemet,

14) regeringen stärker fostrings- och undervisningssektorns attraktionskraft, ser till att den grundläggande utbildningen och fortbildningen utvecklas, att behörighetsvillkoren bibehålls på minst nuvarande nivå och att personalen har möjlighet till kontinuerlig kompetensutveckling och fortbildning överallt i Finland, med beaktande av båda nationalspråken,

15) regeringen genomför en parlamentariskt uppgjord plan som säkerställer att finansieringen av forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet höjs till fyra procent av bruttonationalprodukten och att detta beaktas i planerna för de offentliga finanserna och budgetpropositionerna,

16) regeringen strävar efter en långsiktig finansiering av utbildningspolitiken, efter tillräcklig basfinansiering i stället för projektfinansiering och efter behovsstyrd basfinansiering för att minska segregationen och öka jämlikheten i utbildningen överallt i Finland,

Betänkande KuUB 19/2021 rd

17) regeringen säkerställer samarbetet mellan utbildningsväsendet och social- och hälsovården för att trygga tillgången till elev- och studerandevård i rätt tid.

Helsingfors 10.12.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Paula Risikko saml
vice ordförande Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Sanna Antikainen saf (delvis)
medlem Marko Asell sd (delvis)
medlem Jukka Gustafsson sd (delvis)
medlem Veronika Honkasalo vänst (delvis)
medlem Kaisa Juuso saf (delvis)
medlem Ville Kaunisto saml (delvis)
medlem Hilikka Kemppi cent (delvis)
medlem Anneli Kiljunen sd (delvis)
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Pasi Kivisaari cent (delvis)
medlem Ari Koponen saf (delvis)
medlem Noora Koponen gröna (delvis)
medlem Mikko Ollikainen sv (delvis)
medlem Pirkka-Pekka Petelius gröna (delvis)
medlem Sofia Vikman saml (delvis)
ersättare Anna Kontula vänst (delvis)
ersättare Mia Laiho saml (delvis)
ersättare Sari Multala saml (delvis)
ersättare Juha Mäenpää saf (delvis)
ersättare Jouni Ovaska cent (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen.
utskottsråd Maiju Tuominen.

Betänkande KuUB 19/2021 rd Reservation

Reservation

Motivering

Syftet med regeringens utbildningspolitiska redogörelse är att ge riktlinjer för den framtida utbildningen och forskningen. Visionen är att Finland år 2040 har en stark bildningsgrund som bygger på högklassig och verkningsfull fostran, utbildning, forskning och kultur.

Situationen i dag är i många avseenden oroväckande. Utbildningsnivån bland unga har börjat sjunka under de nya läroplanerna och släpar efter i en internationell jämförelse. Föräldrarnas bakgrund inverkar mer än tidigare på inlärningsresultaten. Det är lätt att dela oron över skillnaderna mellan olika kommuner och regioner och de utmaningar som skillnaderna medför när det gäller att ordna utbildning.

Redogörelsen ger en bild av nuläget inom utbildning och forskning samt bedömer de centrala förändringarna i omvärlden. Även om redogörelsen ger en relativt realistisk bild av nuläget inom utbildningen anser vi att alla problem inte behandlas tillräckligt öppet.

Verkställighetsplanen

Eftersom samhällsekonomin har begränsade resurser anser Sannfinländarnas utskottsgrupp att offentliga utbildningsinvesteringar bör inriktas så att de gagnar samhället på bästa sätt.

Redogörelsen lägger ett stort ansvar på den kommande verkställighetsplanen. Vi anser att prioriteringarna i verkställighetsplanen bör ligga på att förbättra de grundläggande färdigheterna, elevernas och studerandenas välbefinnande och förebyggandet av mobbning. Vi är beredda att vid behov se över de språkliga minoriteternas privilegier.

Småbarnspedagogik och grundläggande utbildning

Grunden för lärande läggs i högklassig småbarnspedagogik samt i förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Enbart en förlängning av läroplikten garanterar inte att kompetensnivån höjs. Vi understöder en övergripande reform av lagstiftningen om småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, eftersom enskilda åtgärder inte längre svarar tillräckligt väl på förändringarna i omvärlden.

Vi anser att reformen av lagstiftningen om småbarnspedagogik och lagstiftningen om grundläggande utbildning bland annat bör innefatta en flexibel övergång och samarbete mellan förskoleundervisningen och den grundläggande undervisningen, en enhetlig kontinuitet i stödet för all utbildning från småbarnspedagogiken till andra stadiet samt ordnande av skiftomsorg för de yngsta skoleleverna. Däremot förespråkar Sannfinländarna avgiftsfri småbarnspedagogik endast för dem som har de allra lägsta inkomsterna.

Betänkande KuUB 19/2021 rd
Reservation

Antalet utländska examensstuderande

Enligt den utbildningspolitiska redogörelsen är målet att tredubbla antalet utländska examensstuderande före 2030. Sannfinländarnas utskottsgrupp anser inte att målet är motiverat och instämmer till denna del inte i de åtgärder som föreslås i redogörelsen.

Om antalet utländska examensstuderande ökas utan att antalet nybörjarplatser och resurserna ökas i samma utsträckning, kommer ändringen att försvaga finländarnas möjligheter att inleda högskolestudier.

Avslutningsvis

Riktlinjerna för utbildningen och kommande reformer måste planeras långsiktigt och så att de svarar mot verkliga behov i det finländska samhället. De åldersklasser som nu nått vuxen ålder har kunnat njuta av den ständigt höjda kompetens- och utbildningsnivån i vårt land och den välfärd den medför. Beslutsfattarnas uppgift är att se till att vi kan erbjuda samma sak också för kommande generationer.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande

Riksdagen förutsätter att regeringen vid beredningen av verkställighetsplanen beaktar det som sägs ovan och avstår från målet att öka antalet utländska examensstuderande.

Helsingfors 10.12.2021

Sanna Antikainen saf
Kaisa Juuso saf
Ari Koponen saf